

Nr 266.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare stöd från statens sida åt Kalix träindustriaktiebolag; given Stockholms slott den 27 april 1934.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 april 1934.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Departementschefen, statsrådet Möller, anför efter gemensam beredning med cheferna för finans-, jordbruks- och handelsdepartementen:

I proposition den 20 maj 1927, nr 252, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att dels medgiva, att Kungl. Maj:t finge enligt i statsrådsprotokollet över socialärenden för nämnda dag angivna grunder lämna bistånd till återupptagande av viss industriell verksamhet i Nederkalix socken i Norrbottens län, dels ock å riksstaten för budgetåret 1927/1928 bland utgifter för kapitalökning under titeln »Låneunderstöd» för understöd till återupprättande av viss industriell verksamhet anvisa ett reservationsanslag å 2,000,000 kronor, därav att täckas

av andra statsinkomster än lånemedel 500,000 kronor och att täckas av lånemedel 1,500,000 kronor. Vad sålunda föreslagits bifölls av riksdagen, som i skrivelse den 8 juni 1927, nr 310, anmälde sitt beslut i frågan.

Kungl. Maj:t föreslog därefter i proposition den 27 januari 1928, nr 38, riksdagen att medgiva, att vid lämnande av det i förstnämnda proposition avsedda biståndet till återupprättande av industriell verksamhet i Nederkalix socken finge tillämpas de grunder, som av föredragande departementschefen angivits i statsrådsprotokollet över socialärenden för sistnämnda dag. I skrivelse den 17 februari 1928, nr 19, anmälde riksdagen, att riksdagen bifallit vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit.

Slutligen har Kungl. Maj:t i proposition den 20 mars 1931, nr 197, föreslagit riksdagen att dels medgiva, att Kungl. Maj:t finge genom teckning av aktier ävensom genom vissa andra åtgärder lämna ytterligare bistånd till den av Kalix träindustriaktiebolag bedrivna industriella verksamheten i Nederkalix socken, allt i överensstämmelse med av föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden den 20 mars 1931 angivna grunder, dels ock bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för statens aktier» till teckning av aktier i nämnda aktiebolag för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor. I skrivelse den 6 maj 1931, nr 179, anmälde riksdagen, att riksdagen bifallit vad sålunda föreslagits.

Jag anhåller nu att till behandling få upptaga uppkommen fråga om ytterligare bistånd till Kalix träindustriaktiebolag.

Tidigare stödåtgärder.

Beträffande de omständigheter, vilka tidigare föranlett statsmakterna att ingripa stödjande på berörda område, ävensom i fråga om de i sådant hänseende vidtagna åtgärderna ber jag att i huvudsak få hänvisa till omförmälda propositioner och riksdagsskrivelser av åren 1927, 1928 och 1931. Här vill jag blott i korthet erinra om följande.

Frågans behandling år 1927.

Då aktiebolaget Ytterstfors-Munksund, vilket ägde de i Nederkalix socken belägna sågverken vid Karlsborg och Båtskärsnäs, nödgades under åren 1924—1925 inskränka samt under år 1926 nästan helt och hållet nedlägga driften vid dessa anläggningar, medförde detta inom kommunen en omfattande arbetslöshet. På grund härav sökte man därstädes bilda ett nytt aktiebolag huvudsakligen med intressenter från orten, vilket bolag skulle från aktiebolaget Ytterstfors-Munksund, som gått i konkurs, förvärva sågverket vid Karlsborg ävensom en bolaget tillhörig sulfatfabrik därstädes, vilken redan tidigare nedlagts, och iståndsätta dessa anläggningar för en årlig tillverkning av cirka 15,000 ton sulfatcellulosa och 8,000 standards sågade trävaror. Underhandlingar inleddes dels med Ytterstforsbolagets konkursbo om förvärv av anläggningarna och dels med domänstyrelsen om leverans av erforderligt virke från statens skogar i Norrbotten. Under utredningsarbetet kom man till det resul-

tatet, att det nya bolaget, för att detsammas ställning skulle bli tillräckligt stark och för att erforderligt biträde av vissa intresserade skulle säkerställas, måste hava ett aktiekapital av minst 3,000,000 kronor. Svårigheter mötte emellertid att anskaffa ett så stort aktiekapital, och sedan andra utvägar förgäves försökts, vände sig representanter för ortsintresset till Kungl. Maj:t med anhållan om statens bistånd för förverkligande av det eftersträfvade målet.

Den allmänna plan, från vilken man år 1927 utgick, var i huvudsak följande. Det skulle bildas ett aktiebolag med ett aktiekapital av minst 3,000,000 kronor. Av minimikapitalet skulle 800,000 kronor tecknas av Ytterstforsbolagets konkursbo och likvideras genom överlåtande av konkursboets fastigheter vid Karlsborg med visst mindre undantag, 200,000 kronor tecknas och likvideras i vanlig ordning av enskilda samt återstoden, 2,000,000 kronor, tecknas antingen av staten eller av personer inom orten, vilka för ändamålet erhållit lån av staten. Lånen till dessa personer skulle, åtminstone i huvudsak, förmedlas av en för ändamålet bildad förening — »Föreningen Nederkalix Industri u. p. a.» — vilken skulle utlämna lån till sina medlemmar mot revers och säkerhet av aktier i bolaget, och skulle denna förening av staten erhålla lån intill ett belopp av högst 2,000,000 kronor mot säkerhet av de reverser, som lämnades av låntagarna hos föreningen, och de till pant för dessa reverser lämnade aktierna. Därest icke i form av lån för dylikt ändamål toges i anspråk hela det belopp av 2,000,000 kronor, som staten skulle tillhandahålla, skulle staten teckna aktier för återstoden, dock högst för 500,000 kronor. För att bolagets virkesbehov skulle i huvudsak säkerställas, skulle domänstyrelsen med bolaget avsluta ett långfristigt kontrakt om leverans av virke. Två alternativa förslag till dylikt kontrakt hade uppgjorts, för vilka redogörelse lämnades i propositionen nr 252 år 1927.

Angående *upplånandet av det kapital*, som för bolagets verksamhet erforderades utöver aktiekapitalet, hade vid tiden för förberedandet av 1927 års proposition några mera ingående förhandlingar icke förts, men man ansåg sig kunna påräkna, att det kreditinstitut, som varit förläggare för Ytterstforsbolaget, skulle vara villigt att tillhandahålla det blivande bolaget erforderlig kredit. Beträffande det sammanlagda kapitalbehovet förelågo olika beräkningar, vilka finnas återgivna i eller fogade vid omförmälda proposition nr 252 år 1927.

I nämnda *proposition nr 252* utvecklade departementschefen de skäl, som enligt hans mening starkt talade till förmån för att staten trädde hjälpande emellan, framför allt hänsynen till de befolkningsgrupper, som för sin existens vore beroende av ifrågavarande industrier. Jag tillåter mig att i berörda hänseende liksom ock i fråga om vad departementschefen anförde rörande förutsättningarna för det ifrågasatta statsingripandet hänvisa till nämnda proposition.

Beträffande formen för lämnande av statens bistånd framhöll departementschefen, att i sådant hänseende föreslagits dels lån för teckning av aktier i det nya bolaget eller lån till detta bolag direkt, dels aktieteckning i viss omfattning från statens sida i det nya företaget, dels borgen för lån till aktieteck-

ning. Då frågan i viss mån vore beroende av den finansiering i övrigt av företaget, som förhållandena anvisade såsom möjlig och lämplig, syntes avgörandet därutinnan enligt departementschefen böra överlämnas åt Kungl. Maj:t, med föreskrift dock att högst 500,000 kronor av det ifrågasatta beloppet finge användas för aktieteckning direkt av staten.

I sin *skrivelse den 8 juni 1927* uttalade *riksdagen*, bland annat, att statens deltagande i företagens finansiering helst icke borde taga den direkta aktieteckningens form. I avseende å förslagens detaljer framhöll *riksdagen* nödvändigheten av att, innan slutligt avtal om statshjälpen träffades, trygghet vunnits för att det blivande bolaget, utöver statshjälpen, förfogade över tillräckligt anläggnings- och rörelsekapital, varjämte *riksdagen* uttalade, att domänstyrelsens medverkan i den planerade hjälpaktionen endast borde lämnas på ett fullt affärsmässigt sätt.

Frågans behandling år 1928.

I januari 1928 hade arbetet för det nya bolaget fortskridit så långt, att dess bildande kunde anses säkerställt. Konkursförvaltningen i Ytterstforsbolaget hade erbjudit sig att teckna aktier för 850,000 kronor. I likvid för dessa skulle överlåtas dels förut omnämnda fastigheter, dels vissa båtar m. m., vilka konkursförvaltningen tidigare erbjudit sig att för en köpeskilling av 50,000 kronor sälja till det nya bolaget. Av medlemmar uti Föreningen Nederkalix Industri u. p. a. (i det följande benämnd industriföreningen) hade tecknats aktier till ett belopp av något över 1,500,000 kronor, och det var meningen, att staten skulle teckna aktier för icke fullt 500,000 kronor, motsvarande vad som utav det av *riksdagen* beviljade anslaget, 2,000,000 kronor, icke toges i anspråk för lån till industriföreningens medlemmar. Även teckningen av ytterligare erforderligt belopp, 150,000 kronor, kunde anses säkerställd. Angående villkoren för det lån, som staten skulle lämna industriföreningen, hade i stort sett enighet vunnits, ehuru formellt avtal ännu icke kommit till stånd. Enligt särskilt avtal med domänstyrelsen hade för det nya bolagets räkning skett utstämpling och pågick avverkning av virke till den myckenhet, som erfordrades för driftens igångsättande.

Emellertid hade svårigheter mött att anskaffa det kapital, som utöver aktiekapitalet erfordrades för drivande av den tilltänkta verksamheten. På begäran av den s. k. Kalixkommitténs arbetsutskott hade dåvarande vice verkställande direktören i svenska trävaruexportföreningen J. L. Ekman i juli 1927 verkställt en förnyad granskning av de tidigare gjorda kalkylerna rörande det nya bolagets kapitalbehov och rörande bärigheten av företaget. Ekman hade därvid kommit till det resultatet, att för anläggningarna erfordrades ett belopp av 4,700,000 kronor och såsom förlagskapital i runt tal 4,250,000 kronor, därvid han räknat med att det största kapitalbehovet skulle föreligga vid juni månads utgång, innan skeppningen ännu kommit i gång. Ekman hade vidare framhållit, att i vissa punkter jämkning borde begäras i det blivande kontraktet med domänstyrelsen. Efter erhållen del av denna utredning förklarade

aktiebolaget Svenska handelsbanken, att banken, om Kalixkommittén kunde på annat sätt anskaffa de medel, som erfordrades för sågens och sulfatfabrikens iordningställande, vore villig att tillhandahålla viss kredit intill ett belopp av 4,500,000 kronor. Såsom säkerhet för lånet fordrade banken dels förlagsinteckningar, motsvarande kreditens totalbelopp, och dels fastighetsinteckningar till samma belopp. Det blivande bolaget hade vidare ur industrilånefonden — mot av statskontoret godkänd säkerhet och på vanliga villkor beträffande lånetid, amortering m. m. — beviljats ett lån å 500,000 kronor. Postsparbanken hade tillförsäkrat bolaget ett lån å samma belopp, 500,000 kronor, på en tid av femton år, vilket lån skulle vara amorteringsfritt i 10 år och därefter amorteras med en femtedel varje år. Säkerheten för dessa bägge lån skulle utgöras av två inteckningar i bolagets fastigheter å vardera 500,000 kronor med samma rätt inbördes och beträffande förmånsrätten liggande mellan 500,000 och 1,500,000 kronor. Botteninteckningen å 500,000 kronor skulle — jämte andra inteckningar med sämre rätt ävensom förlagsinteckningar — tillkomma banken såsom säkerhet för dess lån.

På angivna sätt skulle erhållas ett kapital av, inberäknat aktiekapitalet, 8,500,000 kronor. För fyllande av återstående kapitalbehov, omkring 500,000 kronor, ifrågasattes, att domänstyrelsen skulle medgiva kredit för betalningen för rotvärdet av levererat virke under intill ett år längre tid, än som avsågs i de uppgjorda kontraktsförslagen. Domänstyrelsen skulle med sådan kredit komma att på en gång hava fordran för rotvärdet av två års virkesleveranser, vilket värde enligt kontraktsförslagets priser skulle uppgå till omkring en miljon kronor. Såsom säkerhet för betalningsskyldighetens fullgörande skulle — i stället för den i kontraktsförslagen förutsatta bankgarantien — lämnas inteckningar i bolagets fastigheter till belopp, motsvarande nyssnämnda värde och till förmånsrätten liggande näst efter 3,250,000 kronor.

Rörande den sålunda uppgjorda planen framhöll chefen för socialdepartementet i *propositionen nr 38 till 1928 års riksdag*, att densamma i vissa avseenden avveke från den, som förelegat vid tidpunkten för 1927 års riksdagsbeslut, i det att dels kapital skulle från statens och statsinstitutioners sida tillhandahållas i större utsträckning än som då förutsatts, och dels domänstyrelsen skulle avstå från kravet på bankgaranti, vartill komme att vissa smärre jämkningar skulle företagas i domänstyrelsens kontrakt. Därjämte vore enligt departementschefen att märka, att med hänsyn till inträffad ändring i konjunkturerna de föreliggande kontraktsförslagen, på vilka finansieringsplanen uppbyggts, dåmera syntes i vissa hänseenden vara mindre fördelaktiga för staten än vid den tid, då det i förslagen innefattade anbudet avgivits. Med hänsyn härtill ävensom till den omfattande kredit, som skulle lämnas av domänstyrelsen, syntes, anförde departementschefen vidare, sagda styrelse icke för sin del kunna anse den avsedda uppgörelsen såsom en under då inträdda förhållanden i alla avseenden affärsmässig sådan. Enär behovet av understöd till lindrande av arbetslösheten i orten vore lika stort som år 1927, syntes det dock departementschefen uppenbart, att den sistnämnda år beslutade hjälpaktionen borde fullföljas. Departementschefen föreslog därför, att riksdagens

medgivande skulle inhämtas till de ifrågasatta jämkningarna i grunderna för bistånd till återupprättandet av ifrågavarande verksamhet.

Såsom förut omnämnts lämnade 1928 års riksdag det sålunda begärda medgivandet. I sin skrivelse i ämnet den 17 februari 1928, nr 19, gjorde riksdagen, bland annat, ett uttalande av innehåll att därest förluster skulle genom ett beslut i överensstämmelse med propositionen uppkomma för domänverket eller postsparbanken, riksdagen förutsatte, att sådana förluster skulle av staten genom skattemedel täckas.

Genom beslut sistnämnda dag bemyndigade därefter Kungl. Maj:t chefen för finansdepartementet att bland annat teckna aktier högst till ett nominellt belopp av 500,000 kronor i det nya bolag, som skulle bildas och för vilket stiftelseurkund blivit upprättad. Med begagnande av detta bemyndigande tecknades för statens räkning aktier i bolaget till ett belopp av 398,500 kronor, medan av medlemmar i industriföreningen tecknades aktier till ett värde av 1,601,500 kronor.

Vidare bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 24 februari 1928 chefen för finansdepartementet att å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar underteckna en *överenskommelse mellan svenska staten, å ena sidan, och industriföreningen, å den andra*, vilken innehöll bland andra följande bestämmelser.

Under förutsättning att det bildades ett aktiebolag för drivande av fabriks- och sågverksrörelse vid Karlsborg i Nederkalix socken förband sig staten att försträcka föreningen ett belopp, motsvarande summan av de av föreningens medlemmar tecknade aktierna eller alltså 1,601,500 kronor. Det försträckta beloppet skulle användas till inbetalande av de sålunda tecknade aktierna. De inbetalda beloppen skulle anses såsom medlemmarnas lån hos föreningen, och skulle medlemmarna å dessa lämna reverser till föreningen med panträtt i aktierna.

Till säkerhet för lånet pantsatte föreningen föreningsmedlemmarnas å svenska staten transporterade reverser med tillhörande aktier.

Återbetalning av lånet skulle ske på det sätt, att av ursprungliga lånesumman skulle inbetalas den 30 juni ett vart av åren 1930 och 1931 fem procent, den 30 juni ett vart av åren 1932 och 1933 sex procent, den 30 juni ett vart av åren 1934 och 1935 sju procent, den 30 juni ett vart av åren 1936 och 1937 åtta procent, den 30 juni ett vart av åren 1938 och 1939 nio procent samt den 30 juni ett vart av åren 1940, 1941 och 1942 tio procent.

Lånet skulle vara räntefritt till den 1 januari 1930. Från och med nämnda dag skulle lånet löpa med ränta, vilken där ej annat följde av vad i kontraktet vidare sades skulle utgöra fem procent om året och erläggas årligen den 30 juni. Staten skulle äga påfordra, att räntan från och med den 1 juli 1933 utgjorde högst sex procent om året, och skulle meddelande om att staten ville begagna sin rätt att höja räntan lämnas föreningen senast den 1 juni 1933. Hade staten icke begagnat denna sin rätt att bestämma räntan till det angivna maximibeloppet, skulle staten äga att för tiden från och med den 1 juli 1938 påfordra, att räntan skulle utgå med högst angivet belopp, sex procent om året.

Därest ränta eller amortering icke erlagts inom tre månader efter föreskriven förfallodag, skulle staten äga uppsäga lånet att i dess helhet omedelbart återbetalas.

I händelse föreningen icke fullgjorde sin betalningsskyldighet, skulle staten äga genast utan föregående hembud eller iakttagande av andra i lag stad-

gade föreskrifter genom pantens realiserande göra sig betäckt för ej mindre kapitalet och räntan än även de med pantens vård och realiserande förenade kostnader ävensom att, därest panten icke lämnat tillgång till full betalning, för oguldna återstoden göra sin rätt mot föreningen gällande.

Överenskommelsen undertecknades av föreningen den 27 februari 1928 och av chefen för finansdepartementet å kronans vägnar den 3 mars 1928.

Den 29 februari 1928 bildades Kalix träindustriaktiebolag med uppgift att efter övertagande av de nedlagda industriella anläggningarna vid Karlsborg i Nederkalix socken därstädes bedriva sågverksrörelse och tillverkning av sulfatmassa. Enligt bolagsordningen äger Kungl. Maj:t utse styrelsemedlemmar jämte suppleanter och revisor med suppleant på sätt i det förut omförmälda förslaget till stiftelseurkund ifrågasatts. Bolagets aktiekapital uppgick vid starten till 3,004,500 kronor. Av detta belopp hade statsverket, som redan anförts, dels direkt tecknat 398,500 kronor, dels ock möjliggjort aktieteckning från ortsbefolkningens sida genom omförmälda lån å 1,601,500 kronor till industriföreningen, vilket lån statskontoret genom brev den 9 mars 1928 anbefalldes att i enlighet med överenskommelsen utbetala till föreningen. Å lånet har föreningen uppburit 1,597,700 kronor.

Genom brev den 5 april 1928 bemyndigade Kungl. Maj:t vidare domänstyrelsen att med Kalixbolaget träffa *avtal rörande virkesleverans*. Beträffande huvudsakliga innehållet i detsamma torde jag få hänvisa till propositionen nr 197 år 1931 (sid. 8).

Frågans behandling år 1931.

Kungl. Maj:ts proposition till 1931 års riksdag föränleddes av en av *Kalix träindustriaktiebolag* hos Kungl. Maj:t gjord framställning, vilken gick ut på dels nyteckning av aktier från statens sida till ett belopp av 2,000,000 kronor, dels nytt kontrakt med domänstyrelsen om virkesleverans och dels jämkning i priserna enligt det då gällande kontraktet för under vintern 1930/1931 avverkat virke.

Beträffande det program, som legat till grund för bolagsbildningen, framhöll bolaget i sin framställning, att detsamma avsett att sågverket skulle iordningställas för en produktion av 8,000 standards och sulfatfabriken utbyggas till en kapacitet av 15,000 ton sulfatmassa. Byggnadsarbetet hade fortskridit så, att sågen kunnat sättas i gång i augusti 1928. Jämnt ett år senare hade även sulfatfabriken varit färdig och kunnat påbörja driften. Byggnadsprogrammet hade därmed varit inom avsedd tid genomfört, utan att de beräknade kostnaderna nämnvärt överskridits.

I fråga om läget i ekonomiskt avseende framhöll bolaget, att marknaden för sågade trävaror alltsedan driften vid sågverket kommit i gång varit trög med oupphörligt fallande priser. Icke desto mindre hade det lyckats bolagsledningen att bedriva denna gren av verksamheten så, att den gått ihop och till och med visat något överskott. Däremot hade förhållandena på sulfatmarknaden utvecklats sig på ett sätt, som vållat bolaget stora förluster. Priset för sulfatmassa, som vid tiden för bolagets tillkomst stått åtskilligt över 200

kronor per ton och i de kalkyler, som legat till grund för bolagsbildningen, upptagits till 185 kronor per ton, hade nämligen sedermera sjunkit med mera än 50 %. Redan vid tiden för sulfatfabrikens igångsättande hade priset legat under 185 kronor per ton, och under år 1930, som vore att betrakta såsom bolagets första verksamhetsår med full drift, syntes medelpriset hava utgjort omkring 100 kronor per ton.

Med aktiebolaget Svenska handelsbanken hade bolaget träffat avtal om förlagskredit å högst 4,500,000 kronor, allt i enlighet med vad tidigare planerats. I anslutning härtill anförde bolaget, att genom det våldsamma priset till sulfatmassa och i mindre mån även till följd av minskat värde å råvarulagret i säkerheten för förlagskrediten uppstått en brist, som av banken beräknades till 1,105,000 kronor och för vilken banken fordrade täckning. Därjämte hade bolaget en förfallen skuld till domänstyrelsen för levererat virke å c:a 260,000 kronor. Slutligen erfordrades för driftens upprätthållande under tiden till den 1 juli 1931 ett driftsförslag av c:a 635,000 kronor. Det behöfliga kapitalbehovet rörde sig sålunda om c:a 2,000,000 kronor. Det syntes bolaget mest rationellt att det erforderliga kapitaltillskottet anskaffades genom ökning av aktiekapitalet, och borde det nya aktiekapitalet enligt bolagets mening i sin helhet tecknas av staten.

Bolaget anförde vidare, att i det då gällande kontraktet med domänstyrelsen icke medgivits någon prissänkning vid sjunkande priser å den färdiga varan, beroende på att man vid tiden för kontraktets uppgörande ansett sig icke behöva räkna med någon ytterligare nedgång i trävarupriserna. Följden härav hade blivit, att bolaget nödgats inköpa huvudparten av sitt råvarubehov till priser, som låge avsevärt över allmänna marknadens och omöjliggjorde ekonomisk produktion. I syfte att få till stånd en revision av kontraktet hade förhandlingar förts med domänstyrelsen, vilka förhandlingar resulterat i ett förslag till avtal, som vore av beskaffenhet att även vid en vikande konjunktur möjliggöra driftens upprätthållande. Beträffande de avvikelser, som sagda avtalsförslag uppvisade i jämförelse med det då gällande avtalet, får jag hänvisa till propositionen nr 197 år 1931 (sid. 12). Enligt bolaget borde det gällande kontraktet ersättas av ett kontrakt, innehållande de i avtalsförslaget intagna bestämmelserna, dock med den jämkning, att det äldre kontraktets bestämmelser angående betalningstid och säkerhet skulle gälla även i det nya avtalet.

Efter att hava konstaterat, att läget vore sådant, att det syntes uteslutet, att bolaget skulle kunna utan ytterligare bistånd i en eller annan form fortsätta sin verksamhet, framhöll föredragande departementschefen i *propositionen nr 197 år 1931*, att en stor del av befolkningen i Nederkalix kommun och omnejd för sin utkomst vore helt eller delvis beroende av den arbetsförtjänst, den kunde erhålla genom bolaget. Ett nedläggande av bolagets drift komme därför att i utomordentlig grad försvåra den omfattande arbetslöshet, som redan under dåvarande förhållanden vore rådande och som under årens lopp föränlett vidtagande av åtskilliga hjälpåtgärder från arbetslöshetskommissionens sida. Denna ökade arbetslöshet skulle givetvis sträcka

sina verkningar även till befolkningsgrupper, som icke direkt arbetade för bolagets räkning. Det kunde därför med visshet förutsägas, att en driftsinställelse vid Karlsborgsverken skulle få ödesdigra konsekvenser för kommunen i dess helhet samt för statsverket nödvändig göra långt gående åtgärder till hjälp åt det växande antalet arbetslösa. Härtill komme de med hänsyn till Kalixbygdens isolerade läge föreliggande svårigheterna att överföra arbetskraften till andra orter. I betraktande av de sålunda anförda omständigheterna ävensom med tanke på de särskilda intressen, staten som den huvudsakliga skogsägaren hade i dessa trakter, syntes det önskvärt, att bolaget kunde fortsätta sin verksamhet. Detta kunde emellertid bliva möjligt endast däri-genom att staten tillskötte de för nödigt bistånd åt bolaget erforderliga medlen.

Departementschefen framhöll vidare, att man vid bedömandet av frågan om dylikt bistånd icke finge bortse från det förhållandet att, om dåvarande prisförhållanden komme att förbli oförändrade under en längre tid, ytterligare förluster för bolaget icke torde kunna undgås. På grund av den stora betydelsen ur olika sociala synpunkter av rörelsens fortgång hade departementschefen dock kommit till den uppfattningen, att staten borde för Kalixbolaget möjliggöra att i dittillsvarande omfattning fortsätta verksamheten.

Statens insats borde enligt departementschefen bestämmas till 2,000,000 kronor. Rörande formen för det statliga bidraget hade bolaget — såsom nämnts — föreslagit, att detsamma skulle lämnas genom aktieteckning, medan socialstyrelsen och kommerskollegium, som avgivit gemensamt utlåtande i ärendet, förordat låneformen. Departementschefen ansåg sig böra förorda, att tillskottet erhöles formen av aktieteckning. De närmare villkoren för aktieteckningen skulle ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda. Givetvis borde därvid tillses, att staten i all önskvärd utsträckning erhöles tillfälle till inflytande över bolagets ledning och kontroll över dess verksamhet.

Efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet förordade föredragande departementschefen, att kontraktet med domänstyrelsen borde ersättas med ett nytt, som närmare anslöte sig till de varierande prislägena. Det nya avtalet syntes lämpligen kunna avfattas i enlighet med det föreliggande förslaget, därvid dock bestämmelserna i avtalsförslaget borde jämkas på sätt bolaget ifrågasatt. Beträffande slutligen priserna för det virke, som avverkades för bolaget under vintern 1930/1931, tillstyrkte departementschefen, att bolagets hemställan på det sättet bifölles, att bolaget berättigades att för sagda vinters virkesleverans erlägga betalning enligt priser, som motsvarade de i allmänna marknaden gällande. Särskilt avtal skulle därom träffas mellan domänstyrelsen och bolaget.

I sin förenämnda *skrivelse den 6 maj 1931, nr 179*, biföll riksdagen Kungl. Maj:ts i enlighet med departementschefens hemställan gjorda förslag. Riksdagen uttalade därvid bland annat, att det begärda kapitaltillskottets lämnande syntes vara oundvikligt. I detta avseende hade riksdagen uppmärksammat den av departementschefen framlagda motiveringen, vari bland annat framhållits de allvarliga konsekvenser en driftsinställelse vid Kalixverken skulle få, i första hand för vederbörande kommun, men ock för statsverket i

form av långt gående arbetslöshetsåtgärder. Då därjämte till stöd för propositionens förslag kunde åberopas de opåräknade svårigheter, som uppkommit genom den inträdda starka konjunkturomkastningen, särskilt kännbar på trävarumarknaden, hade riksdagen ej ansett sig kunna motsätta sig förslaget. Riksdagen uttalade därjämte, att den förväntade, att de till buds stående arbetstillfällena fördelades på sådant sätt, att största möjliga antal arbetare måtte under olika perioder erhålla arbetsinkomst.

Genom beslut den 8 maj 1931 bemyndigade *Kungl. Maj:t* chefen för handelsdepartementet att å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar teckna aktier i bolaget å nominellt 2,000,000 kronor. Ifrågavarande aktieteckning fullgjordes därefter.

Vidare uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 21 maj 1931 åt domänstyrelsen att med bolaget träffa dels nytt avtal rörande virkesleveranser dels ock särskilt avtal rörande betalning för leveranserna under vintern 1930/1931, allt i överensstämmelse med föredragande departementschefens uttalande i propositionen nr 197 år 1931.

Utredning rörande Kalix träindustriaktiebolag.

Innan jag övergår till en redogörelse för den utredning rörande Kalix träindustriaktiebolags kapitalbehov och förutsättningarna för fortsatt drift vid bolagets anläggningar, som innevarande år företagits av särskilda sakkunniga, torde jag något böra beröra en till socialdepartementet den 5 juli 1933 inkommen skrivelse från bolaget med anhållan, att Kungl. Maj:t ville av tillgängliga medel bevilja bolaget ett lån å 1,000,000 kronor mot säkerhet av in-teckningar i bolagets fastigheter.

I skrivelsen har bolaget bland annat anfört följande:

Det år 1930 inträffade priset på bolagets produkter fortsatte även år 1931 och åsamkade bolaget en förlust av i runt tal 760,700 kronor. Detta tvingade bolaget att hösten 1932 hos domänstyrelsen anhålla om ett års ytterligare förlängd kredit å råvaran, vilket också beviljades, sedan frågan underställts Kungl. Maj:ts prövning. Även år 1932 fortsatte priset på sågade trävaror, men på grund av den prisförbättring på sulfatmassa, som inträffade under året, kunde bolaget få driften att gå ihop detta år samt därjämte vidtaga vissa avskrivningar på lagervärdena, men icke på fastigheterna.

Bolaget framhöll därjämte, att man måste räkna med att dess skuld till domänstyrelsen, som vid årsskiftet 1932/1933 uppgick till 981,425 kronor 89 öre och som förfölle till betalning den 15 september 1933, icke skulle kunna infrias inom föreskriven tid.

Under sommaren 1933 ordnades emellertid bolagets mellanhavande med domänstyrelsen tillsvidare på det sättet, att bolaget medgavs att till den 1 juni 1934 framskjuta betalningen av ett belopp av 723,706 kronor 30 öre jämte ränta, sedan skulden i övrigt inbetalts till förfallodagen. Nämda anordning vidtogs för att under tiden möjligheterna för sanering av bolaget skulle kunna bli föremål för undersökning och prövning.

På min hemställan uppdrog Kungl. Maj:t den 19 januari 1934 åt t. f. försäljningschefen hos domänstyrelsen K. O. Norlin och civilingenjören E. W. Bosæus att inom socialdepartementet såsom sakkunniga biträda med utredning angående Kalix träindustriaktiebolags kapitalbehov och förutsättningar för fortsatt drift vid bolagets anläggningar. Den 2 mars 1934 avlämnade de sakkunniga promemoria i ämnet. Efter en orientering rörande företagets tillkomst framhålla de sakkunniga i nämnda promemoria, att bolaget icke av egna medel kunde fullgöra den framskjutna likviden samt att bolagets ställning i övrigt vore sådan, att det för upprätthållande av drift i den utsträckning, som bolagets nuvarande resurser medgäve, behövdes viss förstärkning av rörelsekapitalet utöver vad som erfordrades för gäldande av skulden till domänstyrelsen.

De sakkunniga lämna därefter en redogörelse för *bolagets nuvarande ekonomiska läge* och återgiva därvid till en början *bolagets balansräkning för den 31 december 1933*, vilken är av följande utseende:

Tillgångar:

Jordbruks- och andra fastigheter	37,369: 63	
Sågverks- och brädgårdsanläggningen	544,820: 09	
Fabriksanläggningen	4,350,951: 07	
Inventarier vid sågverket	77,033: 77	
» » skogsavdelningen	8,887: 18	
» » sulfatfabriken	52,598: 85	138,519: 80
Lager av sågtimmer	329,802: 62	
» » sulfatved	412,262: 88	
Råvaror, stubbören	2,568: 08	
Lager av sågade trävaror	523,758: 54	
» » splittved	11,915: 50	
» » träkol	300: —	
» » ved	2,603: 50	
» » sulfatmassa	159,027: —	
» » biprodukter	1,900: —	
» » råmaterialier	249,569: 58	
» » sågavfall	500: —	
Lager av förrådsmaterialier:		
sågverket	51,375: 13	
sulfatfabriken	142,065: 25	193,440: 38
		1,887,648: 08
Pråmar		50,000: —
Ångaren »Vikingen»	8,000: —	
Slup »Motor»	2,000: —	10,000: —
Skogsavdelningens förlag		57,288: 06
Diverse personer		32,200: 77
Kassabehållning		357: 39

Vinst och förlustkonto:

Balanserad förlust från 1932	1,806,110: 02	
Årets vinst	2,191: 38	1,803,918: 64
	Kronor	8,913,073: 53

Skulder:

Statskontoret, industrilånefonden		315,407: 99
Postsparbanken		500,000: —
Domänstyrelsen		1,340,083: 01
A. B. Svenska Handelsbanken:		
Checkräkning	53,181: 76	
Reverslån	1,000,000: —	
Accepter	500,000: —	1,553,181: 76
Reglerad brandskada		17,700: —
Skogsavdelningen		6,049: 84
Diverse personer		176,150: 93
	Kronor	3,908,573: 53
Eget aktiekapital: aktiekapitalet	»	5,004,500: —
	Kronor	8,913,073: 53
Tillgångar enligt förestående		7,109,154: 89
Främmande skulder		3,908,573: 53
Tillgångar över främmande skulder	Kronor	3,200,581: 36

Emot balansräkningen hava de sakkunniga framställt erinringar beträffande dels avskrivningarna, dels ock lagervärdena.

I förstnämnda avseende framhålles, att, då under årens lopp praktiskt taget inga avskrivningar verkställes, de i balansräkningen upptagna värdena borde justeras. För den skull hava de sakkunniga upprättat tvenne olika beräkningar. Jag tillåter mig att beträffande dessa hänvisa till handlingarna i ärendet. Här vill jag endast framhålla, att avskrivningsbehovet av de sakkunniga beräknats till 1,131,073, alternativt 903,900 kronor. Då ifrågavarande värden i balansräkningen äro upptagna med sammanlagt 5,131,660 kronor, skulle därifrån avgå nyssnämnda belopp och bokvärdet den 31 december 1933 alltså utgöra 4,000,587, alternativt 4,227,760 kronor. Anläggningarnas taxeringsvärde utgör 3,493,300 kronor.

I fråga om lagervärdena anföra de sakkunniga följande:

De i balansräkningen angivna värdena för sågtimmer, sulfatved, sågade varor, sulfatmassa etc. hava framkommit genom uppskrivning utöver anskaffningsvärdena. Sälunda har bland annat lagret av sågade trävaror upptagits till 171: 99 kronor per standard i staplarna, inklusive utskott, tak- och ströbräder, motsvarande efter tillägg av utlastnings- och försäljningskostnader, stugerbatter etc. ett genomsnittspris av ej mindre än 195: 50 kronor per standard f. o. b. Detta pris motsvarar visserligen för dagen erhållbara å-priser för köparnas speciella specifikationer, men torde ej böra tillämpas i ett bokslut, då detta innebär att tillgodoföra 1933 års bokslut hela den ökade inkomst, som på grund av nu inträdd förbättring i prisläget kan uppkomma under år 1934. Balansens lagervärden synas under inga förhållanden böra uppskrivas utöver de verkliga anskaffningsvärdena.

Dessa värden angivas av de sakkunniga för sågtimmer till 29.3 öre och för sulfatved till 21.5 öre per flottningskubikfot, för sågat virke till 123:25 kronor per standard och för sulfatmassa till 103:61 kronor per ton. I balansräkningen har räknats med respektive 33 öre, 24 öre, 171:99 kronor och 110 kronor. Lagervärdena skulle efter de sakkunnigas beräkning utgöra för sågtimmer 292,824:75 kronor, för sulfatved 369,318:83 kronor, för sågade trävaror 375,333:22 kronor och för sulfatmassa 149,820:06 kronor. I balansräkningen har i stället upptagits respektive 329,802:62, 412,262:88, 523,758:54 och 159,027 kronor. Skillnaden mellan balansräkningens lagervärden och de av de sakkunniga beräknade utgör alltså 237,554:18 kronor.

Resultatet av den sålunda reviderade balansräkningen framgår av följande av de sakkunniga gjorda uppställning, i vilken hänsyn tagits till de olika beräkningarna i fråga om avskrivningarna:

I bokslutet upptagna tillgångar	8,915,265	8,915,265
Härifrån avgår:		
för avskrivningar	1,131,073	903,900
å lagervärden	237,554	1,368,627
	<u>7,546,638</u>	<u>7,773,811</u>
Avgår från 1932 balanserad förlust	1,806,110	1,806,110
Återstående värden	5,740,528	5,967,701
Avgår främmande skulder	3,908,573	3,908,573
Återstår netto tillgångar	<u>1,831,955</u>	<u>2,059,128</u>
	motsvarande 36.6 %	41.1 %
av det nuvarande aktiekapitalet.		

De sakkunniga framhålla i detta sammanhang, att det icke med hänsyn till hittills tillämpat förfaringssätt vid bokslutsuppställningarna kunde av föreliggande förvaltningsberättelser utläsas, huru totalförlusten per den 31 december 1933 fördelade sig på respektive år. Den ojämförligt största förlusten torde dock belöpa på åren 1930 och 1931.

Aktiekapitalet fördelar sig enligt de sakkunniga sålunda:

Av enskilda personer tecknat och kontant inbetalt . . .	158,100	
Av enskilda personer, tillhörande industriföreningen, tecknat 1,597,900, varav inbetalts per 9/2 1934	204,272:15	
Resterande belopp	1,393,627:85	
utgör alltså lån från staten med säkerhet i aktierna.		
Av staten direkt tecknat och inbetalt	398,500	
Summa kontant inbetalt	<u>2,154,500</u>	
Av konkursförvaltningen i aktiebolaget Ytterstfors—Munk-sund tecknat och genom överlåtelse av fastigheterna inbetalt ¹	850,000	3,004,500
Av staten ytterligare direkt tecknat och inbetalt		<u>2,000,000</u>
Summa aktiekapital per 31/12 1933		5,004,500

¹ Aktierna hava sedermera övertagits av aktiebolaget Svenska handelsbanken.

Av staten hade alltså, framhålla de sakkunniga, direkt eller via industriför-
eningen tecknats 3,792,128 kronor eller 76 % av aktiekapitalet. Enskilda per-
soner hade tecknat 362,372 kronor och konkursförvaltningen i aktiebolaget
Ytterstfors-Munksund 850,000 kronor, utgörande respektive 7 % och 17 % av
aktiekapitalet.

De till *säkerhet för bolagets lån* liggande inteckningarna fördela sig på sätt
som framgår av följande av de sakkunniga gjorda sammanställning:

A. Fastighetsinteckningar:

1	å	500,000 kronor	hos aktiebolaget Svenska handelsbanken
2	»	{500,000}	» » postsparbanken och industrilånefonden
		{500,000}	
3	»	500,000	» » aktiebolaget Svenska handelsbanken
4 a	»	350,000	» » » » » »
4 b—17 . . .	»	2,150,000	» » domänstyrelsen
18—22 . . .	»	2,250,000	» » » » » »
<hr/>			
Summa 6,750,000 kronor			

B. Förlagsinteckningar å sammanlagt 4,500,000 kronor hos aktiebolaget
Svenska handelsbanken.

De sakkunniga framhålla i detta sammanhang, att *skulden hos aktiebolaget Svenska handelsbanken* den 31 december 1933 uppgick till 1,553,182 kronor, varemot svarade lagervärden å 1,187,296 kronor enligt den reviderade balansräkningen och förbrukningsartiklar å 193,440 kronor enligt den ursprungliga balansräkningen, eller sammanlagt 1,380,736 kronor, samt att förlagskrediten hos aktiebolaget Svenska handelsbanken, som från början avtalats till 4,500,000 kronor, sedermera begränsats till 2,500,000 kronor.

De sakkunniga övergå därefter till att behandla *sågverksrörelsen* och framhålla därvid till en början, att sågverksanläggningen vid ombyggnaden år 1928 utrustats med efter dåvarande förhållanden modernt maskineri, bestående av 6 snabbramar, 3 kantverk samt klyv- och kapsågar. Brädgårdsanläggningen upprustades samtidigt med nya högbanor och stapelfötter, kajer och utlastningsledningar. Enligt de sakkunniga synas samtliga delar av anläggningen vara väl underhållna och i gott skick.

Till belysning av *produktionen och de å densamma belöpande kostnaderna ävensom medelförsäljningspriserna* för åren 1929—1933 meddela de sakkunniga följande sammanställning:

	1929	1930	1931	1932	1933
Sågning stds total	10,207	10,836	8,429	8,091	8,850
S:a kostn. inkl. sågtimmer pr std .	208: 15	204: 58	173: 83	165: 38	154: 84
Avgår: splittved, hack, spån, ved .	6: 55	12: 75	12: 27	11: 14	14: 50
Nettokostnad pr std	201: 60	191: 83	161: 56	154: 24	140: 34
» » » exkl. sågtimmer	80: 11	70: 97	63: 21	62: 03	50: 81
Medelpris pr std Kr.	219: 18	203: 63	159: 07	148: 66	160: 20

De sakkunniga anföra därefter följande:

Den under fjolåret uppnådda sågningseffekten av i medeltal 1.46 standards per ramtimme torde vara i nivå med de bästa inom Sverige med motsvarande maskineri uppnådda, men effekten är dock ej oväsentligt underlägsen den med modernare maskineri erhållbara.

Genom modernisering av 4 av de befintliga ramarna, vilket torde låta sig göra för en totalkostnad av omkring 30,000 kronor, torde dessa 4 ramar i fortsättningen komma att giva samma produktion per skift som de nuvarande 6 ramarna. Utan sänkning av de nuvarande timförtjänsterna, torde sågningsackorden härigenom kunna reduceras med 15 å 20 %.

I brädgården draga de nuvarande högbanorna med axelbärning en arbetskostnad av omkring 7: 50 kronor per standard, varjämte högbanorna, som dock för närvarande befinna sig i gott skick, i längden ställa sig dyra i underhåll. I moderna lågbanebrädgårdar med slipersläggning direkt å grusad plan samt maskinstapling ställa sig motsvarande arbetskostnader omkring 4 kronor per standard lägre. En omläggning av erforderlig del av brädgården till lågbanetyp med staplingsapparater föranleder även samtidigt en omläggning av det nuvarande råsorteringsplanet. Bolagets disponent har för omläggning av brädgården approximativt beräknat ett belopp av 400,000 å 500,000 kronor. Beloppet torde med stöd av erfarenheter från liknande ombyggnader vid andra verk böra sättas till 500,000 kronor.

Samtidigt med denna ombyggnad av brädgården har även av förvaltningen ifrågasatts behovet av att verket jämväl utrustas med en anläggning för artificiell torkning av en del av produktionen. Anläggningskostnaden jämte erforderliga lagerhus och utlastningsanordningar har beräknats till 300,000 kronor.

Dessa moderniseringar, som för övrigt under de senaste tvenne åren genomförts eller planeras att genomföras vid de flesta av de större Norrlandssågverken, torde vara ofrånkomliga, i den händelse företaget skall kunna stå sig i konkurrensen med de övriga modernare verken.

Likaledes förutsättes för en rationell drift vid Karlsborg och ett bättre tillvaratagande av virket, att anläggningen utrustas med ett effektivt hyvleri. Ett sådant har bolagets förvaltning tänkt sig kunna inrymma i den nuvarande sågbyggnaden, ehuru en sådan anordning ej är fullt lämplig ur den synpunkten, att brandförsäkringspremierna för anläggningen i dess helhet bliva ej oväsentligt högre än vid en separat uppförd hyvlerianläggning. Kostnaden kan, inklusive magasinier, ej beräknas lägre än till omkring 75,000 kronor.

Enligt de sakkunnigas mening torde det genom de angivna moderniseringarna bliva möjligt uppnå ett med omkring 10 kronor per standard förbättrat driftresultat, motsvarande vid nuvarande drift av cirka 9,000 standards ett belopp av 90,000 kronor per år och vid ett mera rationellt utnyttjande av anläggningen till en produktion av 12,000 standards ett årligt belopp av 120,000 kronor. Ränta och amortering av ombyggnadskapitalet motsvarade omkring 85,000 kronor per år.

De sakkunniga framhålla, att sågverksinrättningen efter nu angivna modernisering skulle komma att stå i ett sammanlagt bokfört värde av omkring 1,495,000 kronor, alternativt efter förut angivna avskrivningar omkring 1,295,000 kronor, och kräva en årlig sammanlagd ränte- och amorteringskostnad av 140,000 kronor, alternativt 126,000 kronor. Därvid hava de sakkunniga för ränta beräknat 5 % och för amortering av såg, brädgård och bostäder

3 %, av fasta maskiner 7 % och av lösa maskiner 10 %, motsvarande vid 9,000 standards sågning 15:50 kronor per standard och år samt vid 12,000 standards sågning 11:50 per standard och år, alternativt 14 och 10:50 kronor. Med 2 effektiva ramar (= 2 rampar) torde dock verket enligt de sakkunniga kunna producera cirka 15,000 standards per år genom utsträckning av dubbelvaksågningen till cirka 9 månader, därvid ränte- och amorteringskostnaden å anläggningskapitalet skulle kunna nedbringas till omkring 9:35 kronor per standard och år, alternativt 8:40 kronor.

I fråga om *cellulosafabriken* meddela de sakkunniga, att denna byggdes åren 1913—1914 för 10,000 tons årsproduktion efter i huvudsak samma linjer, som följts vid ett flertal anläggningar närmast före och under världskrigsåren. Utmärkande för det därvid använda s. k. SS-systemet vore, bland annat, lutindunstning med ångvärme i multipelapparater med utelämnande av de tidigare vanliga varporna samt utnyttjande uteslutande i ångpannor av värmemet i rökgaserna från smält- och roterugnar. Vidare utelämnades ofta såsom vid Karlsborg den eljest sedan gammalt brukliga bearbetningen av cellulosan i kollergångar.

I fråga om *kostnaderna och medelförsäljningspriserna* för åren 1929—1933 hava de sakkunniga verkställt följande sammanställning:

	1929	1930	1931	1932	1933
Tillverkning: total ton	6,669	15,848	15,129	17,024	17,309
från rundvirke %	45.5	52.3	65.2	72.8	80.5
» sågflis %	54.5	47.7	34.8	27.2	19.5
Råvarukostnad pr ton vid rundved	55:46	57:70	45:05	42:57	40:13
D:o per ton vid sågflis	42:60	40:13	40:70	40:55	39:03
Total kostnad per ton	160:55	142:07	129:86	120:16	115:06
Avgår terpentin netto	—	—	0:25	0:78	0:72
Total kostn. pr ton	160:55	142:07	129:61	119:38	114:34
» » » » exkl. sulfatved	112:18	92:83	86:25	77:16	74:42
Medelpris pr ton	153:07	105:33	104:04	125:18	105:12

De sakkunniga anföra därefter följande:

Vid installerandet av nytt maskineri åren 1928—1929 följdes i huvudsak, såsom också byggnadernas dimensioner och inbördes läge påkallade, den ursprungliga planen, men med utnyttjande av dennas möjligheter i fråga om utvidgad produktion. Vederbörande leverantörer garanterade sålunda en årskapacitet av 18,000 ton för fabriken maskinella utrustning. I själva verket torde denna med i det följande angivet undantag medge en produktion upp till cirka 21,000 ton per år utan obehöriga materialförluster eller eljest olämplig överbelastning av anläggningen. Den s. k. minsta sektionen, som bestämmer den aktuella kapaciteten, ligger för närvarande i sodahuset, som icke kan arbeta fullt rationellt vid sistnämnda produktionsmängd, ehuru väl denna till vidare torde vara ekonomiskt motiverad även om utbyggnad icke sker. Försörjningen med fabrikationsvatten är ävenledes vid nuvarande pumputrustning relativt knapp, när ogynnsamt, d. v. s. lågt, vattenstånd råder i älven. Beträffande kabelkranen för vedupplaget, utförd i träkonstruktion år 1919,

bör anmärkas, att den, ehuru allttjämt fullt användbar, är av föråldrad typ. Samma erinran kan göras beträffande flissållen, som dock tillhöra maskinuppsättningen från åren 1928—1929. På dithörande område har utvecklingen emellertid gått särskilt raskt framåt. I övrigt kan den maskinella utrustningen betecknas som fullt modern. Avsaknaden av maskiner, kollergångar eller andra, för cellulösans malning innan den bringas i salufärdigt skick medför dock, som erfarenheten visat, en viss begränsning av varans avsättningsmöjligheter.

Beträffande *driftförhållandena* vid cellulösafabriken framhålla de sakkunniga, att dessa för närvarande giva anledning till erinran i tvenne avseenden, nämligen beträffande utnyttjandet av arbetskraft och bränsle. De sakkunniga anföra därvid följande:

Arbetskostnaden torde ligga cirka 3 kronor per ton cellulosa högre än vad vid föreliggande lönenivå och storlek av anläggningen kan anses normalt. Detta missförhållande torde under hand kunna avhjälpas utan avskedanden i den mån anläggningens kapacitet i högre grad kan utnyttjas och bränslefrågan kan lösas annorlunda än under senaste år varit möjligt. Sammanlagda kostnaden för bränsle och förhyrd elektrisk kraft är ävenledes ett par kronor högre än den, som sannolikt kan erhållas vid rationellt utnyttjande av den för kokning och torkning erforderliga ångan jämväl till kraftalstring. Dessutom torde bland annat viss kostnadsminskning kunna påräknas i den mån tillförsel av bränslehack och kokflis åter, liksom före de senaste två åren, kan ordnas från närliggande sågverk. Särskilt önskvärt synes därvid ur flera synpunkter vara, att nuvarande förbrukning av importerade stenkol, motsvarande cirka 7,000 ton årligen vid en tillverkning av 20,000 ton cellulosa, helt eller till största delen ersättes av sågavfall från orten. Nämnas bör att under år 1933 förbrukades vid en produktion av 17,300 ton cellulosa cirka 6,000 ton stenkol, som vid fabriken kostade 108,000 kronor. Kostnaden för köpt elektrisk energi utgjorde 71,000 kronor. Sålunda utgjorde sammanlagda kostnaden för inköpt stenkolsbränsle och kraft 179,000 kronor. Med stigande pris på sulfatveden, vilket torde vara att vänta, blir ökad användning av kokflis från sågverken av större ekonomisk betydelse än nu, särskilt om viss omläggning av hittillsvarande barkningsmetod genomföres. Slutligen medför en produktionshöjning upp till cirka 20,000 ton, vilken kan genomföras med ringa ökning av totalbeloppet för de fasta kostnaderna, att de sistnämnda fördelas på tillräckligt stor kvantitet för att, per ton räknat, minskas med cirka 2 kronor. Nuvarande totala produktionskostnaden torde sålunda på skilda vägar kunna reduceras med sammanlagt minst 8 kronor per ton vid nyssnämnda utnyttjande av anläggningen.

De sakkunniga meddela, att fabriksledningen för sin del angivit följande *nyanskaffningar* såsom för närvarande önskvärda, nämligen ytterligare ett sodaugnsaggregat jämte utbyggnad, två s. k. rodmills för malning av massan, en flisfyllningsapparat för kokarna och diverse mindre kompletteringar med en beräknad kostnad av sammanlagt 231,500 kronor. Med dessa kompletteringar beräknade ledningen kunna utvinna en ökning av fabriakens produktionsförmåga till 23,000 å 24,000 ton årligen ävensom en jämnare kvalitet på cellulosan.

I detta sammanhang anföra de sakkunniga följande:

Såväl utbyggnad av sodahuset som anordningar för cellulösans malning ha-
va visst fog för sig. De sakkunniga kunna dock icke förorda, att dessa åtgär-

der vidtagas annat än i samband med en eventuell framtida större utökning av anläggningen. Först därvid synas åtgärderna kunna bli tillräckligt starkt ekonomiskt motiverade och därjämte kunna genomföras på sätt som icke olämpligt föregriper planeringen av en sådan utökning. Befintlig kokarkapacitet bör utan flisfyllningsapparat kunna medge den för maskinuppsättningen i dess helhet för närvarande tydligen optimala årsproduktionen 20,000—21,000 ton. De föreslagna mindre kompletteringarna av inventarie- och maskinuppsättning äro sådana, som en fabriksledning på eget ansvar successivt brukar genomföra.

Av större omedelbar betydelse än vad sålunda föreslagits torde vara, att företagets ångcentraler rationellt utnyttja både avfallet från eget sågverk och den bränslehack, som numera åter står till förfogande från andra sågverk i orten. Därvid bör också beaktas den för cellulosaindustrien viktiga *samtidiga* användningen av ångan för kraftalstring och värmeändamål. För dessa ändamål erforderlig större motor, elektriska ledningar och transportanordningar torde betinga en kostnad av cirka 75,000 kronor.

I fråga om möjligheten att i framtiden *utbygga fabriken* meddela de sakkunniga, att en utbyggnad till dubbla kapaciteten beräknades vid fabriken första planering åren 1913—14. Motsvarande möjligheter föreläge enligt de sakkunniga alltjämt och, därest råvarutillgång m. m. så skulle motivera, kunde fabriken rationellt utökas för en årsproduktion av cirka 40,000 ton.

De sakkunniga anföra vidare:

Efter en sådan utbyggnad böra cellulosafabriken tillverkningskostnader kunna bringas ned åtminstone 4 kronor per ton utöver förut omnämnda 8 kronor. Detta vinnes dels genom fördelningen av de fasta kostnaderna — vilka omfatta jämväl arbetslöner och material till avsevärda belopp — på en fördubblad varumängd, dels också genom möjligheten att vid en utbyggnad ordna för mera ekonomisk materialförbrukning än den nuvarande, särskilt i fråga om sodahuset. Vid en dylik utbyggnad skulle också frågan om cellulosaans kollring eller annan motsvarande bearbetning kunna lösas mest rationellt och varan därmed bli mera begärlig på marknaden. I det hela skulle ernås, att Karlsborgsfabriken liksom sågverket enligt förut framlagt förslag erhöles samma konkurrenskraft som flertalet moderna anläggningar av medelstorlek. Då därjämte de ökade avsättningsmöjligheter för sulfatved och kokflis, som utbyggnaden skulle bereda, äro synnerligen önskvärda för skogsbruket och sågverksrörelsen i Norrbotten, torde man böra räkna med ett framtida förverkligande av de gamla planerna.

En ingående kalkyl av kostnaden för en dylik utbyggnad hava de sakkunniga icke ansett påkallad i ärendets nuvarande stadium. Kända genomsnittsvärden för cellulosaindustrien gjorde dock enligt de sakkunniga sannolikt, att denna kostnad skulle stanna vid eller något under 4,000,000 kronor.

I fråga om *bolagets nuvarande administration* anföra de sakkunniga följande:

Utgifterna för löner till tjänstemän och förmän utgöra för närvarande vid huvudkontoret och sågverket jämte skogsförvaltningen 97,500 kronor och vid sulfatfabriken 68,300 kronor eller sålunda tillsammans 165,800 kronor. Arvoden m. m. till styrelsen och revisorerna utgjorde under år 1933 8,469 kronor 50 öre.

Dessa kostnader torde generellt icke kunna anses överskrida vad som är normalt. Kostnaderna för bolagets skogsavdelning äro dock relativt höga. Denna avdelning, som organiserades för handhavandet av jämväl avverkning och utdrivning av betydande kvantiteter rotstående skog från statens skogar, har från år 1931, då domänverket självt övertog avverkningen av ifrågavarande virke, endast att ombesörja anskaffningen av de i öppna marknaden inköpta relativt obetydliga virkeskvantiteterna. I övrigt är emellertid ofrånkomligt, att ett större företag har större möjligheter att utnyttja den individuella arbetskraften och sålunda kan, per produktenhet räknat, ernå lägre fasta kostnader än här kunna påräknas.

Liksom under bolagets fyra föregående verksamhetsår har det ekonomiska resultatet även år 1933 starkt påverkats av den världskrisen åtföljande låga prisnivån för sulfatcellulosa. Verkningarna av den tendens till stigande pris som under 1933 förelegat, i någon mån beträffande cellulosan och mycket påtagligt i fråga om de sågade varorna, hava tyvärr motvägts av förluster på cellulosaleveranserna till följd av dollarkursens fall.

Sågverkets och cellulosafabrikens tillverkningskostnader hava år för år kraftigt nedbringats och överskredo år 1933 i allmänhet icke vad som kan anses vara normalt för företag av motsvarande storlek och teknisk utrustning.

Företagsledningen syntes, framhålla de sakkunniga, hava med omtanke, sparsamhet och kunnighet gjort vad som rimligen kunnat uträttas för att under rådande svåra marknadsförhållanden och med de relativt knappa ekonomiska resurser, som stått till förfogande, få fram tillfredsställande resultat.

I fråga om *lokala och övriga förutsättningar för framtida drift*, påpeka de sakkunniga, att Karlsborgsanläggningarnas läge vid god hamnplats i Kalixälvens mynning torde erbjuda större lokala fördelar för förädlingen av övre Norrbottens virke än vad någon av övriga industriplatser inom distriktet kunde räkna med. De sakkunniga fortsätta därefter:

Statsskogarna i Norrbotten torde utan svårighet kunna tillgodose behovet av sågtimmer vid såväl statens nuvarande sågverk i dessa trakter som vid den med fulla kapaciteten arbetande anläggningen vid Karlsborg. Tillgången av sulfatved är god. Transportkostnaderna för kokflisen försvåra leveranser av sådan till sydligare belägna fabriker, varför övre Norrbottens sågar äro i fråga om denna vara hänvisade till Karlsborgsfabriken. Karlsborgs jämte Båtskärnäs och Sandviks sågar skulle vid en försågning av sammanlagt 40,000 standards kunna lämna kokflis för 11,000—13,000 ton cellulosa samt därjämte bränslehack för, utöver eget behov av drivkraft och värme, den vid cellulosatillverkningen erforderliga kok- och torkången.

* I den offentliga diskussionen har ofta gjorts gällande, att ett flertal omständigheter så väsentligt skulle fördyra och försvåra industriell drift i övre Norrland, att förädlingen av dess virkestillgångar borde lämnas åt sydligare belägna företag. I gemensamt utlåtande den 6 mars 1931, som finnes återgivet i propositionen nr 197 år 1931 (sid. 32), anförde socialstyrelsen och kommerskollegium däremot »att enligt ämbetsverkens mening intet motsade uppfattningen, att de naturliga betingelserna för en industriell anläggning av ifrågavarande typ i Kalixorten vore ungefär likvärdiga med betingelserna på andra håll, där liknande industriell verksamhet dreves. Anläggningarna vore fullt moderna. Det handikap i förhållande till andra liknande anläggningar i Sverige, som Karlsborgsverken, de nordligaste i landet, nämligen kunde äga i sitt läge

— genom kort skeppningssäsong och andra klimatiska olägenheter — torde ej vara så stort, att det i och för sig fälde ett avgörande utslag i negativ riktning. Belägenheten invid ett av våra största timmerförande vattendrag och de tillfredsställande hamnförhållandena invid havet vore att hänföra till de gynnsamma betingelserna.» Enligt vissa för de sakkunniga tillgängliga detaljuppgifter för jämförelse mellan tillverkningskostnader och produktpris vid Kalixindustrien och industrier i Norrlands sydligare skeppningsdistrikt hava nämnda kostnader icke ställt sig högre än söderut, men väl råvarukostnaden, sågtimmerpriset, ofta hållit sig lägre i övre Norrbottens öppna marknad än i distrikten Piteå—Härnösand. Fränses emellertid sistnämnda förhållande, vilket givetvis kan förändras vid växlande lokal efterfrågan, så kvarstår emellertid att man, om Norrbottensvirket skall förädlas i sydligare distrikt, har att räkna med utgifter för hamnhyror, flottläggningar, kättingar och bogseringar till belopp av 3—6 öre per flottningsskubikfot, motsvarande minst 9 kronor per standard, som sålunda inbesparas vid de nordliga verken. Därmed kompenseras rikligt den merkostnad i utfrakt (2—3 sh. per standard), som belastar Norrbottenssågarna gent emot exempelvis de i Härnösandsdistriktet belägna. Numera äro cifprisen för jämförliga specifikationer från övre Norrbotten ungefär desamma som för Härnösand.

För Norrbottens cellulosatillverkning gäller liksom för sågverksindustrien, att råvarukostnaden vanligen, ehuru ej alltid, blir lägre än längre söderut. Vid förädlingen av eget virke inom distriktet bliva transportkostnaderna 4—8 kronor per ton cellulosa lägre än om samma ved utnyttjas vid sydligare belägna fabriker. Däremot betungas driften vid Karlsborg av högre infrakter för vissa förbrukningsartiklar, motsvarande genomsnittligt 50 öre per ton cellulosa, samt — i den mån stenkol icke ersättes av träbränsle — av förhöjda kolfrakter upp till cirka 25 öre per ton cellulosa. Merkostnaden för utfrakten av cellulosan kan uppskattas till cirka 1:75 kronor per ton. De sammanlagda merkostnaderna utgöra sålunda cirka 2:50 kronor per ton cellulosa, men dessa uppvägas vanligen av det billigare vedpriset samt kunna i alla händelser icke motivera en transport till sydligare fabriker.

Om en cellulosafabrik i Norrbotten inom sin storlekssklass är fullt konkurrensmässig med sydligare industrier beträffande produktionskostnaderna, har den däremot, åtminstone tills vidare, en påtaglig svårighet att räkna med vid försäljningen. Dess läge medger den icke att utnyttja linjetonnage eller att kombinera frakter med andra. Dessutom ligger den icke vid järnväg och är sålunda avskuren från vinterskeppningar över isfria hamnar. Fabriken kan alltså icke åtaga sig kontinuerliga leveranser av mindre partier utan måste basera sin försäljning på större poster, där givetvis priskonkurrensen är stor. Vad detta missförhållande ekonomiskt betyder på den totala försäljningssumman, kan icke med någon säkerhet beräknas; för en alltefter marknadsförhållandena växlande del av den försålda kvantiteten torde det betyda upp till 5 kronor per ton. Kristiden med den allmänna tendensen att i möjligaste mån minska lagerbehållningen hos köparna har givetvis skärpt denna olägenhet. Med återgång till normala förhållanden samt — på längre sikt — i den mån pappersindustrien i importländerna successivt koncentreras på större tillverkningsenheter, kommer svårigheten att bli mindre kännbar.

De sakkunniga upptaga därefter till behandling spörsmålet om *betydelser för ortens arbetsmarknad och i skattehänseende* av fortsatt drift vid bolagets anläggningar samt anföra därvid följande:

Antalet vid företaget sedan dess start sysselsatta arbetare och förmän framgår av följande tablå:

	Medeltal arbetare	Medeltal förmän
Sågverket 1928	120 (4 mån.)	3 (4 mån.)
Medeltal 1929—1933	155	4
Cellulosafabriken 1929	223 (4 mån.)	6 (4 mån.)
Medeltal 1930—1933	158	6

Under år 1933 utgjorde antalet vid Karlsborg sysselsatta arbetare:

vid sågverket	202 man	under 310,531 arbetstimmar
» sulfatfabriken	145 »	» 303,305 »

Medelförtjänsten för ackordsarbete utgjorde under år 1933:

för sågverksarbetare	107:54 öre per timme		
» brädgårdsarbetare	124:02 »	»	»
» extra brädgårdsarbetare	87:41 »	»	»
» sulfatfabriken	112 à 114 »	»	»

Det sammanlagda avlöningsbeloppet vid sågverk och cellulosafabrik utgjorde under 6-årsperioden 1928—1933 5,300,500 kronor, varav på fabriken belöpte 2,970,000 kronor.

Om man beträffande utdrivningen av sågtimmer med fog kan säga, att denna i alla händelser skulle hava skett för andra köparens räkning om Kalixbolaget ej kommit till stånd, så gäller en liknande invändning blott i mindre mån för sulfatveden. Bolagets och (under 1932—1933) domänverkets sammanlagda utbetalningar för sulfatvedens avverkning och intransport åren 1930—1933 utgjorde 1,911,400 kronor. Ej minst länets mindre jordbrukare utefter Lule, Råne, Töre, Kalix och Torne älvdalar hava haft fördel av sulfatvedsköpen. Kontrakten om småleveranser från dylika säljare, som eljest svårigen kunnat avsätta sina skogsprodukter, hava årligen uppgått till ett antal av 250—300.

De av bolaget, dess arbetare och tjänstemän inbetalade skattededlen utgjorde i kronor: år 1928 53,742, år 1929 152,402, år 1930 215,052, år 1931 213,387, år 1932 213,690, år 1933 205,917 eller tillsammans under åren 1928—1933 1,054,190 kronor.

Då därtill komma de betydande belopp, som influtit från på andra orter än Karlsborg bosatta personer, vilka som vedleverantörer och skogsarbetare beretts inkomster genom bolaget, är det enligt de sakkunnigas förmenande tydligt, att en mycket betydande del av den förlust på cirka 3,000,000 kronor av huvudsakligen det allmännas medel, som konjunkturförhållandena vållat under de gångna verksamhetsåren, redan blivit ersatt på andra vägar. Tages då hänsyn till de besparingar, som rent ekonomiskt vunnits för det allmänna genom att hjälpåtgärder i form av kontantunderstöd eller relativt improduktiva nödhjälpsarbeten för befolkningen inom Nederkalix och angränsande kommuner fått ett så mycket mindre omfång, än vad eljest varit oundvikligt, torde, trots allt, kostnaderna för företaget hava blivit rikligt ersatta. Än mer gäller detta naturligtvis, om ej blott ekonomiska utan även sociala synpunkter läggas på saken.

Såsom *sammanfattning av utredningens resultat* anför de sakkunniga därefter följande:

Den maskinella utrustningen vid Karlsborgsanläggningen är i gott skick, men medger på grund av de framsteg, som inom såväl sågverks- och brädgårds- som cellulosateknikens område gjorts sedan anläggningens tillkomst, numera i

vissa avseenden icke så låga produktionskostnader som annorstädes ernåtts med senare tillkomna anordningar. En modernisering av Karlsborgsanläggningen är för närvarande dock icke i stort sett ekonomiskt motiverad annat än i samband med en produktionsökning upp till cirka 15,000 standards sågade varor och cirka 40,000 ton cellulosa.

Även om nuvarande produktion icke skall avsevärt överskridas, äro dock komplettering av sågverket med hyvleri för en kostnad av cirka 75,000 kronor samt viss omläggning av företagets värme- och kraftförsörjning för en kostnad ävenledes ej överstigande 75,000 kronor påtagligt önskvärda.

Företagets till cirka 3,000,000 kronor uppgående förlust under dess hittillsvarande verksamhetstid är i huvudsak att tillskriva det med världskrisen sammanhängande katastrofala priset på trävaror och cellulosa. Motsvarande förluster hava, som känt är, under samma tid drabbat andra företag i branschen, oaktat dessa i motsats till Kalixbolaget ägt det under konjunkturväxlingar särskilt betydelsefulla stödet av betydande egna skogstillgångar. De vid företagets planering uppgjorda beräkningarna för anläggningskostnaderna hava i allt väsentligt visat sig hållbara. Emot de av sakkunniga gjorda förhandsberäkningarna öfver erforderligt rörelsekapital synes däremot med skäl kunna erinras, att alltför ringa hänsyn tagits till de svårigheter och förluster, med vilka ett nytt företag under sin första verksamhetstid bör räkna.

Ej blott de för Kalixbolagets tillkomst avgörande sociala skälen, vilka alltför full aktualitet, motivera åtgärder för företagets framtida bestånd. Ur nationalekonomisk synpunkt torde företaget, trots därmed förbundna förluster för aktieägarna, haft fullt berättigande. Detta läser icke mindre gälla för den närmaste framtid, under vilken en för trävaru- och cellulosaindustrierna gynnsam konjunktur synes vara under utveckling.

De åtgärder, som i anledning av Kalixbolagets iråkade läge främst torde sättas i fråga, äro enligt de sakkunnigas förmenande *antingen* att uppskjuta en definitiv sanering av företaget till dess bolagets nuvarande kontrakt om virkesleveranser från domänverket utgår vintern 1935—1936 samt tillsvidare lämna bolaget erforderlig kapitalförstärkning i form av lån, *eller ock*, att snarast genomföra den erforderliga saneringen av företaget.

För först angivna alternativ talar enligt de sakkunniga väsentligen följande:

Kalixbolagets hittillsvarande verksamhetstid har infallit under en allmän ekonomisk kris, som särskilt drabbat cellulosa- och trävaruindustrierna. Först med år 1934 synes en för bolagets ekonomiska resultat fördelaktig återgång till normala marknadsförhållanden vara att vänta. De talrika enskilda personer och lokala samfälligheter i Norrbotten, som tecknat aktier i bolaget, torde därför icke utan skäl kunna göra gällande, att ett slutligt bedömande av företagets ekonomiska förhållanden bör ske ej blott på resultaten av en rad exceptionella krisår utan även efter vad som under ett par år av någorlunda normala konjunkturer kan framkomma.

Därest på grund härav Kalixbolaget enligt sin hos Kungl. Maj:t gjorda framställning skulle beviljas ett lån, torde numera föreliggande omständigheter påkalla annat lånebelopp än det i framställningen avsedda.

Kapitalbehovet för en årstillverkning och skeppning av 8,500 standards sågade varor och 20,000 ton cellulosa skulle intill skeppningssäsongens början innevarande år bliva följande:

Skuldökning januari	163,210 kronor
» februari	208,260 »
» mars	214,260 »
» april	259,810 »
» maj	260,260 »
Likvid till domänverket $\frac{1}{6}$ 1934 jämte ränta . .	735,330 »
Summa 1,841,130 kronor.	

Av detta belopp beräknas 550,000—850,000 kronor skola täckas av gällande kreditavtal med aktiebolaget Svenska handelsbanken. Med utgångspunkt från minsta beloppet, 550,000 kronor, skulle återstå att täcka cirka 1,290,000 kronor. Då förlagsskulden till aktiebolaget Svenska handelsbanken den 1 januari 1934 uppgick till 1,553,182 kronor, skulle icke ens det högsta här beräknade beloppet för kreditökningen bringa skulden att uppnå det avtalade maximibeloppet 2,500,000 kronor. Differensen emellan beloppen 850,000 och 550,000 kronor torde böra utgöra reserv för eventuell förskjutning av tiderna för inkomster och utgifter under första avskeppningsmånaden för säsongen, nämligen juni månad.

De sakkunniga framhålla därefter önskvärdheten av att till bolagets förfogande utöver nyssnämnda 1,290,000 kronor kunde ställas 75,000 kronor för anordnande av hyvleri samt 75,000 kronor för rationellare utnyttjande av träbränsle, vilket skulle bringa totala erforderliga beloppet för ett nytt lån upp till 1,440,000 kronor, eller i avrundat tal 1,500,000 kronor. Då lånen från reservationsanslaget till främjande av enskild företagsamhet i ett flertal fall vore räntefria under två års tid från utlämnandet, syntes icke omotiverat att räntefrihet beviljades för nu frågasatt lån intill 1935 års utgång. Enär de sakkunniga förutsatte, att definitivt avgörande rörande företagets framtida förhållanden skulle träffas omkring nyssnämnda tidpunkt, hava de sakkunniga föreslagit, att beslut om räntefot från den 1 januari 1936 samt om amorteringstid då meddelades av Kungl. Maj:t.

Till stöd för det av de sakkunniga sist angivna alternativet, definitiv sanering, anföres att bolagets aktiekapital redan gått förlorat till så stor del, att laga skyldighet till likvidation skulle inträda redan efter en ytterligare förlust av cirka 300,000 kronor, vilket belopp väsentligt understeg den genomsnittliga årsförlusten under bolagets hittillsvarande verksamhetstid, samt att det osäkerhetstillstånd, som rådde intill dess att definitiva linjer för bolagets framtid föreläge, givetvis försvårade en effektiv och planmässig driftledning. De sakkunniga tillägga därefter:

Om saneringen sker inom det nuvarande aktiebolaget, kan den genomföras utan den tidsutdräkt och de icke obetydliga kostnader, som äro förbundna med ett likvidationsförfarande och överförande av bolagets egendom på ny ägare. Vidare kunna bolagets enskilda aktieägare kvarstå med den inskränkning, som betingas av den i alla händelser sannolikt nödvändiga likvidationen av industriföreningen. Tidigare har ansetts, att ortsbefolkningens aktieägarintresse i företaget vore av ett visst värde, och denna synpunkt har möjligen ännu skäl för sig. Slutligen betyder de nuvarande aktieägarnas kvarstående i företaget, att frågan om dettas räntabilitetsvärde, vilket under rådande för-

hållanden är föremål för mycket skiljaktiga uppskattningar, icke har så stor aktualitet som vid en likvidation.

De sakkunniga anföra vidare i fråga om utvecklingen av bolagets framtida verksamhet, på vilken utveckling förslaget om sanering grundats, följande:

Den på lång sikt nödvändiga moderniseringen av anläggningarna synes med hänsyn till den produktionsökning, som är ofrånkomlig, om ett nyinvesterat anläggningskapital skall ge tillfredsställande avkastning, kunna endast successivt genomföras. Avsättningsmöjligheterna för det sågade virket och än mer i fråga om cellulosan torde ännu vara i någon mån ovissa och ett bakslag på marknaden kan tänkas inträda under år 1935, sedan köparna upphört att, såsom under senaste året sannolikt skett, öka en efter krisåren alltför knapp lagerhållning.

Ävenledes kan befaras, att hittillsvarande köpare av timmer från Norrbotenskogarna icke omedelbart kunna anpassa sig efter den hastiga nedskärning av tidigare salubjudna virkesmängder, som uppstår, därest kort efter det nu iordningställda Sandvik och det snart driftsfärdiga Båtskärsnäs även Karlsborg med 75 % utökning av produktionen skulle göra anspråk på det virke, som domänverket kan disponera. Visserligen torde genom de ändrade lagbestämmelser rörande de enskilda lappmarksskogarna, som innevarande år trätt i kraft, timmermarknaden komma att få ett visst tillskott, men hur stort detta blir och huru snart det gör sig gällande är givetvis svårt att förutsäga.

Beträffande kapitalbehovet vid en sanering uttala de sakkunniga följande:

Det av moderniseringsåtgärder föranledda kapitalbehovet torde i förstone böra inskränkas till förut omnämnda cirka 150,000 kronor för hyvleri och rationellare bränsle- och kraftförsörjning. Därefter torde i ordningen följa det utlägg på 830,000 kronor jämte med produktionsökningen sammanhängande ökning av rörelsekapitalet med cirka 1,150,000 kronor eller tillsammans cirka 2,000,000 kronor, som sågens och brädgårdens iordningställande påkalla. Först i sista hand skulle utbyggnaden av cellulosafabriken och därav betingade avsevärda ökning av såväl anläggnings- som rörelsekapital komma i fråga.

Vid saneringen bör bolagets nuvarande aktiekapital nedsättas till det belopp, som kan anses återstå av företagets egna kapital, alltså omkring 35 % av nominella 5,004,500 kronor. Erforderligt nytt kapital utgör tillsammans cirka 3,500,000 kronor, motsvarande dels de 1,500,000 kronor, som likvider till domänverket m. m. enligt föregående utredning omedelbart påkalla, dels cirka 2,000,000 kronor för den i sinom tid ökade sågverksrörelsen. Det på grund av större försågning högre lagervärdet bör ge möjlighet till ökad förlagskredit utan bistånd från statens sida. Sålunda torde statsverket icke behöva bidra till saneringen med högre belopp än 3,000,000 kronor. Denna insats förutsättes skola ske i form av aktieteckning och det nya aktiekapitalet sålunda komma att utgöra 4,750,000 kronor.

Den förlust, som statsverket i samband med saneringen får att bokföra, utgöres av skillnaden emellan nuvarande och nedsatt nominellt värde på såväl de bolagets aktier, som statsverket direkt tecknat, som även större delen av industriföreningens aktiestock. Därutöver torde vid likvidation av föreningen framkomma viss förlust, som omnämnes i det följande.

I fråga om *industriföreningen* anföra de sakkunniga slutligen:

Den vid bildandet av Kalix träindustriaktiebolag föreliggande planen, att med Föreningen Nederkalix Industri u. p. a. som mellanhand anskaffa en av-

sevärd del av det nya företags kapital från enskilda inom orten, har sedermera visat sig ohållbar. Den långvariga krisen har för ett flertal föreningsmedlemmar, särskilt jordbrukare och arbetare, gjort det svårt eller omöjligt att verkställa avtalade amorteringar och räntelikvider. De som säkerheter lämnade personliga reverserna äro av samma anledning till stor del värdelösa. Därjämte synes en påfallande passivitet vid bevakandet av föreningens intressen hava förelegat från föreningens styrelses sida, vilket även föranlett upprepade erinringar av föreningens revisorer.

Den ursprungliga planen för amortering och förräntning av det statslån på 1,597,700 kronor, som år 1928 lämnades föreningen, följdes blott till år 1930, då den första amorteringen erlades. Sedermera begärdes och erhöles uppskov med 1931 och 1932 års amorteringar. År 1933 har föreskriven amortering underlåtit och icke ens ett sedan länge föreliggande styrelsebeslut om framställning till Kungl. Maj:t om uppskov med inbetalning av förfallen ränta och amortering har verkställts. Anmärkningsvärt är vidare, att belopp, som av föreningsmedlemmar inbetalts såsom avbetalning på tecknade aktier, sedermera av föreningen använts att hos statskontoret likvidera förfallna, men av flertalet medlemmar försummade räntor. Vid utgången den 30 juni 1933 av senaste räkenskapsår redovisades sålunda en kapitalfordran hos föreningens medlemmar av 1,395,321:85 kronor emot en kapitalskuld till statskontoret av 1,512,970 kronor. För skillnaden 117,648:15 kronor har statskontoret ingen säkerhet i medlemmarnas reverser, enär medlemmarna äga rätt att individuellt utbekomma sina aktier efter till föreningen gjord inbetalning. Redan vid utgången av senaste bokslutsåret utgjorde föreningens bokförda fordran för upplupna, ej betalda räntor 178,910:07 kronor, och denna fordran torde till större delen vara värdelös. Föreningens styrelse har också själv funnit föreningens ställning ohållbar och ifrågasatte i sin den 7 september 1933 daterade berättelse, att föreningen borde träda i likvidation. En sådan åtgärd synes numera ofrånkomlig och torde icke böra uppskjutas, även om ett definitivt ordnande av Kalix Träindustriaktiebolags förhållanden ännu icke skulle anses lämpligt.

Myndigheterna.

Över bolagets framställning och de sakkunnigas utredning hava infordrade utlåtanden avgivits av domänstyrelsen den 7 april 1934, av 1933 års skogsindustrisakkunniga den 13 april 1934, av statskontoret den 14 april 1934, av statens arbetslöshetskommission den 14 april 1934, av länsstyrelsen i Norrbottens län den 16 april 1934 samt av socialstyrelsen och kommerskollegium gemensamt den 20 april 1934.

Domänstyrelsen har till en början framhållit, att styrelsen, då frågan om företags kapitalbehov och ställning i allmänhet varit föremål för särskild utredning, endast torde hava att yttra sig beträffande säkerheten för det ifrågasatta lånet. Styrelsen anför därefter:

Domänverkets utestående fordran gent emot bolaget utgör för närvarande

förfallodag den $\frac{1}{6}$ 1934.

tidigare förfallna belopp vara anstånd beviljats . . . 735,329: 34

6 % ränta från $\frac{1}{1}$ — $\frac{1}{6}$ 1934 16,740: 93 752,070: 27

förfallodag den 15/9 1934.

leverans vintern 1932/33 enligt faktura inklusive ränta		
till ³¹ / ₁₂ 1933	562,015: 51	
6 % ränta från ¹ / ₁ — ¹⁵ / ₉ 1934	23,474: 85	585,490: 36

förfallodag den 15/9 1935.

ytterligare leverans vintern 1932/33 enligt faktura . .	43,807: 15	
6 % ränta från ¹⁵ / ₉ 1934— ¹⁵ / ₉ 1935	2,628: 43	
nu pågående leverans, som ännu ej fakturerats men		
där virket redan genom märkning och intumning		
övergått i bolagets ägo, approximativt	730,000: —	
6 % ränta från ¹⁵ / ₉ 1934— ¹⁵ / ₉ 1935	43,800: —	820,235: 58

Summa kronor 2,157,796: 21

Som säkerhet härför innehar domänstyrelsen fastighetsinteckningar till ett belopp av 2,150,000 kronor, liggande med den förmånsrätt, som framgår av den av de sakkunniga uppgjorda förteckningen (sid. 14).

På grund av bolagets för närvarande ansträngda ekonomiska ställning torde det få anses, att de av domänstyrelsen innehavda säkerheterna, som samtliga komma efter 2,350,000 kronor, vid en tvångsrealisation av bolagets tillgångar eller nedläggande av rörelsen äro av tvivelaktigt realvärde.

För den händelse att av det utav bolaget begärda lånebeloppet skulle komma att likvideras domänverkets fordran per den 1 juni 1934, är styrelsen beredd att avstå vissa av styrelsen nu innehavda inteckningar, som ligga närmast under 4,500,000 kronor. Härvid är emellertid att märka att efter en dylik likvid den 1 juni 1934 alltjämt resterar en fordran för domänstyrelsen av omkring 1,400,000 kronor. Då vidare kommande årsleveranser vid nuvarande prisläge torde komma att uppgå till ett årligt belopp av omkring 775,000 kronor samt bolaget enligt leveransavtalet äger samtidigt åtnjuta kredit för två årsleveranser, anser domänstyrelsen att för täckning av domänverkets fordringar efter sagda 1 juni krävas inteckningar till ett nominellt värde av minst 1,550,000 kronor. Följaktligen är det högsta inteckningsbelopp, som från domänstyrelsens sida skulle kunna avstås — efter behörig likvid av det den 1 juni 1934 förfallande beloppet — 600,000 kronor, liggande närmast under 4,500,000 kronor. Därest det den 15 september 1934 till betalning förfallande beloppet icke skulle då erläggas, utan anstånd i stället medgivnas med visst belopp, är det emellertid nödvändigt, att bolaget hos domänstyrelsen ställer säkerhet jämväl för sistnämnda belopp.

1933 års skogsindustrisakkunniga erinra till en början om att kommunen är en blandad skogs-, jordbruks- och industrikommun. Den kommunala utdebiteringen per skattekrona, vartill komme tyngande landstings- och vägskatter, utgjorde enligt skogsindustrisakkunniga år 1931 15:40 kronor, år 1932 15:80 kronor och år 1933 17:85 kronor. Antalet skattekronor uppgick nämnda år till respektive 41,554, 35,831 och 33,327. Till arbetslöshetens lindrande hade enligt skogsindustrisakkunniga under senare år anvisats cirka 30,000 kronor per år av kommunala medel.

Skogsindustrisakkunniga anföra därefter följande:

De skäl, av social art, som tidigare föranlett statsmakternas stödåtgärder till ifrågavarande företag, kunna alltjämt sägas vara för handen. Vid sådant förhållande synes det finnas fog för att rörelsen alltfort upprätthålles, tills en för frågans bedömande erforderlig kompletterande utredning hinner verkställas. Detta så mycket hellre som nu rådande konjunktur inom träindustrien

av allt att döma måste anses giva grundad förhoppning om ett förbättrat resultat av företagets rörelse för innevarande år.

Det nu gällande råvarukontraktet med domänstyrelsen har liksom det föregående — i och för sig alldeles nödvändiga för bolagets kontinuerliga förseende med och säkerställande av råvara — lett till att företaget under ett av de senaste åren fått vidkännas ett högre råvarupris, än marknadsläget för de färdiga varorna motiverat, medan däremot, då prisläget varit i uppåtgående, bolaget fått vidkännas en häremot svarande prisförhöjning på råvaran. Det synes uppenbart, att ett råvarukontrakt, i vilket priserna på det levererade rundvirket fixeras med ledning av priset på de färdiga varorna, bör vara sådant, att det i varje konjunkturläge anpassar sig till priset på den färdiga varan. Detta är emellertid icke förhållandet med det nu gällande leveranskontraktet, vilket visserligen anpassar råvarupriserna vid ett stigande konjunkturläge men däremot icke till under senaste årens lågkonjunktur rådande prisläge.

Ehuru det syntes troligt, framhålla skogsindustrisakkunniga därefter, att en djupgående sanering av företaget bleve nödvändig, hade skogsindustrisakkunniga icke på den nu föreliggande utredningen ansett sig kunna taga definitiv ställning till det i sådant hänseende framlagda förslaget. De förordade därför för sin del, att den redan verkställda utredningen kompletterades med en noggrann undersökning av bolagets framtidsutsikter, baserad på bland annat en allsidig räntabilitetskalkyl. En dylik utredning syntes böra utföras efter följande linjer:

1. Utredning om företagets räntabilitet i nuvarande konjunkturläge och med nu gällande virkesleveranskontrakt med domänstyrelsen samt med nuvarande produktion.

2. Utredning om huruvida den nuvarande räntabiliteten kan anses innebära tillräcklig marginal för att vid en nedåtgående konjunktur lagervärdena skola kunna anpassas till av priset betingad nivå, ävensom i vilken utsträckning medel anses kunna reserveras för att göra mot prissänkningen svarande avbetalning på icke bundna lån.

3. Utredning om vilka åtgärder, som i motsatt fall anses behövligen för att förbättra räntabiliteten, varvid eventuella förändringar böra komma under övervägande beträffande kontraktet med domänstyrelsen, företagets finansiering och det nuvarande produktionsprogrammet.

Slutligen borde enligt skogsindustrisakkunniga i samband härmed undersökning verkställas, i vad mån och huruvida möjligheter förefunnes att intressera enskilt kapital i företaget, sedan det sanerats.

Beträffande *industriföreningen* framhålla skogsindustrisakkunniga önskvärdheten av att en undersökning verkställdes, i vilken utsträckning aktietecknarna ägde förmåga att fullgöra åtagna förpliktelser, och, där så befunes vara fallet, åtgärder vidtoges för att dessa måtte fullgöra förfallna inbetalningar för av dem tecknade aktier i industriföretaget.

De sakkunniga tillstyrka slutligen, att sådana finansieringsåtgärder av interimistisk art i form av lån till minst 1,500,000 kronor vidtoges, att rörelsen vid bolagets anläggningar kunde ostört fortgå, i avvaktan på resultaten av den kompletterande utredning, som enligt skogsindustrisakkunnigas mening borde genomföras med all skyndsamhet.

Statskontoret har hänvisat till att enligt den av Kalix träindustriaktiebolag framlagda balansräkningen per den 31 december 1933 bolaget häftade i skuld — i runda tal — till statskontoret med 315,000 kronor, till postsparbanken med 500,000 kronor och till domänstyrelsen med 1,340,000 kronor, att från statskontoret utbetalats dels för teckning av statens aktier i bolaget 2,398,500 kronor dels ock, för möjliggörande av aktieteckning i bolaget av enskilda, till industriföreningen ett lån, å vilket den 31 december 1933 återstode oguldet omkring 1,513,000 kronor i kapital och 76,000 kronor i förfallna räntor samt att statens engagement i bolaget sålunda vid nämnda tidpunkt uppginge till i runt tal 6,142,000 kronor.

Statskontoret har därefter anført, att den säkerhet, som bolaget kunde erbjuda för ett nytt lån, utgjordes av hypotek av fastighetsinteckningar med förmånsrätt näst efter inteckningar å tillhopa 3,900,000 kronor. I betraktande av de i balansräkningen upptagna värdena å bolagets fasta egendom hade statskontoret, ur de synpunkter ämbetsverket hade att anlägga på frågor om prövning av säkerhet för statslån, funnit, att hypoteket icke vore av beskaffenhet att utgöra betryggande säkerhet för det nya lånet.

Statskontoret framhåller emellertid, att, därest med hänsyn till de stora belopp, för vilka staten redan engagerat sig i bolaget, eller av andra skäl, vilka fölle utanför statskontorets bedömande, åtgärder från statens sida ansåges böra vidtagas för möjliggörande av företagets fortsatta drift, statskontoret icke ville göra någon erinran mot att det ifrågasatta hypoteket av Kungl. Maj:t godtoges såsom säkerhet för det lån, som bolaget kunde komma att erhålla såsom nödig kapitalförstärkning. Statskontoret förutsatte därvid, att lånet begränsades till belopp, som kunde befinnas vara oundgängligen erforderligt för att icke det med lånet avsedda ändamålet skulle förfelas.

Statens arbetslöshetskommission har i sitt utlåtande beträffande arbetslöshetens och hjälpåtgärdernas omfattning inom Nederkalix kommun under innevarande budgetår lämnat de uppgifter, som innefattas i följande översikt.

År och månad.	Vid statliga reservarbeten.	Vid statskommunala reservarbeten.	Kurser med dagunderstöd.	Kurser utan dagunderstöd.	Dagunderstöd med statsbidrag	Ej hjälpta.	Summa.
<i>1933:</i>							
juli	506	—	—	—	344	158	1,008
augusti	543	—	—	—	345	152	1,040
september . . .	645	37	—	—	318	170	1,170
oktober	600	41	—	—	350	226	1,217
november	505	40	—	—	350	573	1,468
december	457	37	—	—	610	356	1,460
<i>1934:</i>							
januari	585	34	80	—	501	81	1,281
februari	630	27	80	4	343	86	1,170
mars	570	19	20	4	350	172	1,135

Kommissionen har vidare meddelat, att den icke ansett sig böra ingå på ett bedömande av de olika spörsmål av ekonomisk och annan art, som närmare behandlas i de sakkunnigas promemoria.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har beträffande de enligt länsstyrelsens förmenande vägande skäl, som motivera Kalixindustriens betydelse för Norrbottens län, hänvisat till ärendets tidigare riksdagsbehandling. Enligt länsstyrelsen förtjänade det emellertid framhållas, att de vid företagets planläggning antagna förutsättningarna för detsamma visat sig riktiga. Läget vid god hamn i Kalixälvens mynning och i närheten av andra virkesförande vattendrag vore vidare enligt länsstyrelsen obestriddligen det gynnsammaste för en förädlingsindustri för övre Norrbottens virke, varjämte torde beaktas, att senare tiders erfarenheter på isbrytningens område pekade hän på större möjligheter för förlängd skeppningssäsong, om så skulle erfordras, än man tidigare räknat med.

Länsstyrelsen har vidare framhållit, att det stode för länsstyrelsen klart, att det för det allmänna vore av given betydelse, att bolaget bereddes bistånd för sin fortsatta verksamhet. Bolagets ledning, med vilken länsstyrelsen samrätt, hade förklarat, att den sökt begränsa sin lånebegäran inom snävast tänkbara belopp, men hade tillika velat framhålla, att det för bolagets ekonomi vore till den största fördel om lånebeloppet för de ändamål de sakkunniga angivit kunde sättas till det av dem ifrågasatta beloppet. Länsstyrelsen hölle före, att med en definitiv sanering kunde anstå, särskilt som en sanering längre fram måhända kunde underlättas vid de nu skymtande förbättrade trävarukonjunkturerna. För sin del ville länsstyrelsen förorda, att bolaget beviljades ett lån på 1,500,000 kronor, helst räntefritt till utgången av år 1935, vid vilken tid nyreglering torde vara att vänta i fråga om företagets råvaruförsörjning och andra affärsförhållanden.

Kommerskollegium och socialstyrelsen åberopa till en början sina gemensamma utlåtanden den 20 maj 1927 och den 6 mars 1931 rörande återupptagande och upprätthållande av verksamheten vid Karlsborgs sågverk och sulfatfabrik, vilka utlåtanden finnas i huvudsak återgivna i propositionen nr 252 år 1927 (sid. 24) och i propositionen nr 197 år 1931 (sid. 28).

Ämbetsverken framhålla därefter, att de ansåge sig kunna i huvudsak vitsorda de sakkunnigas uppgifter såväl rörande det allmänna läget inom de grenar av trävaruindustrien, som här vore i fråga, nämligen sågverksrörelse och sulfatmassefabrikation i Norrbotten, som beträffande de speciella förhållanden, vilka lett till Karlsborgsverkens nuvarande nödläge. Den brydsamma finansiella situation, vari sökandebolaget befunne sig, vore uppenbarligen till väsentlig del en följd av sammanstötande ogynnsamma omständigheter, däribland framför allt de av den ekonomiska världskrisen framkallade avsättningssvårigheterna för bolagets produkter samt dollarvalutans fall. Ämbetsverken ansåge sig dock jämväl böra erinra därom, att vissa förslag, som av dem i åberopade utlåtande den 6 mars 1931 framställts rörande formen för

då ifrågasatt statligt bidrag samt angående omläggning av bolagets kredit och bokföringsmässig sanering av företaget (innefattande bland annat avskrivning av redan konstaterad betydande förlust), icke för det dåvarande vunnit bifall, en omständighet, som säkerligen bidragit att skärpa svårigheterna.

Beträffande de av de sakkunniga uppställda alternativen »låneprovisorium» och »omedelbar sanering» anföra ämbetsverken följande:

Sagda två alternativ torde i själva verket icke representera alldeles skilda linjer, utan låneprovisoriet lär få betecknas såsom en inledande operation närmast avsedd att genom likviditetens återställande förebygga ett avbrott i verksamheten samt att bereda tid för planläggning av mera omfattande åtgärder för att definitivt konsolidera och skapa betryggande förutsättningar för en ekonomiskt försvarlig drift.

Då risken för driftens inställande av brist på rörelsekapital synes överhängande, lär situationen kräva ett omedelbart ingripande från statens sida. Gällande bestämmelser för användning av det till främjande av enskild företagsamhet anvisade reservationsanslaget å riksstaten för innevarande budgetår synas icke utgöra hinder för att ur sagda anslag bereda ett låneunderstöd för ändamålet i fråga.

Ämbetsverken förorda för sin del statslån åt sökandebolaget, i anslutning till de sakkunnigas såsom »låneprovisorium» betecknade alternativ.

I fråga om det av de sakkunniga föreslagna lånebeloppet av 1,500,000 kronor, framhålla ämbetsverken, att däri inginge vissa belopp för en del såsom önskvärda betecknade nyanläggningar. Det syntes emellertid ämbetsverken icke lämpligt att vid nu ifrågasatta kapitalförsträckning gå utöver det belopp, som oundgängligen erfordrades för att tillgodose det omedelbara finansieringsbehovet, vilket de sakkunniga beräknat till 1,290,000 kronor eller, avrundat uppåt, till omkring 1,300,000 kronor. Ämbetsverken föreslå därför, att lånebeloppet sättes till 1,300,000 kronor samt att till grund för lånevillkoren lägges bolagets erbjudande med de tillägg, som av de sakkunniga föreslagits. Ämbetsverken erinra därjämte, att av lånebeloppet åtskilligt mer än hälften komme att tillgodogöras statliga verk och fonder.

Ämbetsverken anföra därefter följande:

Om på sålunda föreslaget sätt bolagets likviditet för tillfället bevaras, torde utredningen angående Kalixbolaget och dess förhållande till staten böra fortsättas. Det torde av hittills vunnen erfarenhet framgå och av de sakkunnigas undersökning bekräftas, att företaget lider av vissa organisatoriska och tekniska svagheter, som måste bortarbetas, om ett tillfredsställande resultat av driften skall kunna ernås. Ämbetsverken tillåta sig framhålla två särskilda omständigheter, vilka bolaget som sådant icke kunnat direkt påverka. Den ena är den form för aktieinnehav, som representeras av den med statsmedel finansierade aktieägaresammanslutningen Kalix industriförening u. p. a. Såsom de sakkunniga antyda, kan detta sätt för ortsintressets mobilisering av olika anledningar icke anses lyckat, utan måste otvivelaktigt snarast ersättas med någon annan anordning. En annan svaghet av ännu mera betydelsefull art är, att bolagets råvaruförsörjning icke är baserad på egna skogstillgångar eller fria inköp, utan bunden genom kontrakt med domänstyrelsen såsom ensamleverantör. De motsatser mellan olika statsintressen, som hittills

icke kunnat vid ifrågavarande överenskommelser mellan bolaget och domänstyrelsen vinna en tillfredsställande lösning, måste vid en rekonstruktion av Kalixbolaget på ett eller annat sätt bringas att upphöra. Den nuvarande ordningen härutinnan torde i längden visa sig icke erbjuda tillräckligt fast grund för företagets ekonomiska bestånd.

Sammanfattningsvis anföra ämbetsverken slutligen följande:

Med hänsyn till den stora roll, som sökandebolaget spelar i bygdens näringsliv, och i betraktande av den i dessa trakter rådande omfattande arbetslösheten, skulle ett avbrott av bolagets verksamhet på sätt nu synes hota, tveksutan te sig såsom en ekonomisk och social katastrof för hela bygden. Vidare skulle ett sådant avbrott innebära, att effekten av tidigare ansevliga ekonomiska insatser från statens sida ginge förlorade.

Under sådana förhållanden och då det icke gives rådum för mera ingående överväganden, synes det ofrånkomligt, att det såsom erforderligt minimum beräknade beloppet, 1,300,000 kronor, nu ställes till förfogande.

Emellertid måste de förhållanden, under vilka staten synes böra vidkännas dessa i och för sig betydande uppostringar, betraktas såsom otillfredsställande. De innebära i själva verket ett rent tvångsläge. Och fara föreligger för att — om ej särskilda åtgärder vidtagas — staten snart nog åter kan ställas inför en liknande situation.

Inga garantier finnas nämligen för att icke bolaget inom en snar framtid kan befinna sig i ett liknande brydsamt ekonomiskt läge, där ytterligare ekonomiska ingripanden från statens sida kunna påkallas från bolagets sida och av enahanda skäl, som åberopas för den nu ifrågasatta statsåtgärden, kunna befinnas ofrånkomliga. Redan i de sakkunnigas utredning pekats på behovet av ganska betydande kapitalinvesteringar såsom behövliga och lämpliga förutsättningar för en ekonomisk drift. Vidare är prisläget trots viss förbättring alltför tryckt, särskilt på cellulosamarknaden, och någon säkerhet för att fortsatta driftsförluster kunna undvikas gives icke. Även om konjunkturen i avsevärd mån skulle svänga i gynnsam riktning, befinner sig bolaget dock i en så invecklad och egenartad ekonomisk ställning, att det näppeligen är mäktigt att med egna krafter genomföra en rationell ekonomisk sanering.

Det må erkännas, att bolaget bedrivit sin verksamhet under en period, där åtskilliga olyckliga faktorer på ett säreget sätt samverkat till ett ogynnsamt resultat. Icke desto mindre har det nu föreliggande läget icke inträtt alldeles oförutsett. Ämbetsverken tillåta sig härvid hänvisa till de farhågor, som uttalades i deras utlåtande i ämnet år 1931. Dessa farhågor ha i hög grad bekräftats, och ämbetsverken ha ingen anledning att frånträda sin då uttalade principiella uppfattning. De synpunkter, åt vilka ämbetsverken då gävo uttryck, synas allt fortfarande förtjäna beaktande.

Med anledning härav förorda ämbetsverken att hela frågan om ifrågavarande industris upprätthållande i god tid göres till föremål för en allsidig och sakkunnig utredning och att det hittillsvarande, i längden uppenbarligen ohållbara ekonomiska provisoriet avlöses av en genomtänkt ekonomisk plan på längre sikt, varvid givetvis bör anmärkas, att betydande olikheter i de ekonomiska förutsättningarna för verksamheten kunna föranledas av konjunkturer på detta område särskilt stora kastningar.

Under åberopande av det anförda hava ämbetsverken dels anmält, att de i nuvarande situation ej ville motsätta sig, att åt sökandebolaget nu beviljades ett lån att på föreslagna villkor utgå med 1,300,000 kronor, dels ock, under åberopande av sitt gemensamma utlåtande den 6 mars 1931, hemställt, att

Kungl. Maj:t tacktes låta föranstalta om allsidig utredning rörande de ekonomiska förutsättningarna för den så kallade Kalixindustrins upprätthållande samt om den medverkan från statens sida i olika hänseenden, som för sådant ändamål kunde befinnas böra ifrågakomma.

*Departements-
chefen.*

Av den lämnade redogörelsen framgår, att driften vid Kalix träindustriaktiebolags anläggningar vid Karlsborg icke kan upprätthållas, därest icke bistånd i en eller annan form lämnas bolaget. Innan jag övergår till de skäl, som enligt mitt förmenande tala för att ytterligare stöd lämnas bolaget från statens sida, torde jag böra något beröra de allmänna betingelserna för industriell verksamhet av ifrågavarande slag inom övre Norrbotten. Det torde därvid böra förutskickas, att orsakerna till det olyckliga resultatet av den hittills bedrivna verksamheten vid bolagets anläggningar huvudsakligen måste sökas i den fullständiga omkastning av de vid bolagsbildningen föreliggande konjunkturerna, som ägt rum och som blivit särskilt kännbar för ett företag, vilket redan från början varit hänvisat till knappt tillmätta kapitaltillgångar. Såsom kommerskollegium och socialstyrelsen framhållit, torde den brydsamma ekonomiska situation, vari bolaget för närvarande befinner sig, till väsentlig del vara en följd av sammanstötande ogynnsamma omständigheter, däribland framför allt de av den ekonomiska världskrisen framkallade avsättningssvårigheterna för företagets produkter samt dollarvalutans fall.

Redan tidigare har under frågans riksdagsbehandling framhållits, att de naturliga betingelserna för en industriell anläggning av ifrågavarande typ inom Kalixorten vore ungefär likvärdiga med betingelserna på andra håll, där liknande industriell verksamhet dreves. De särskilt tillkallade sakkunniga hava, såsom framgår av den av mig lämnade redogörelsen, anställt en jämförelse mellan tillverkningskostnader och produktpris vid Kalixindustrien och industrier i Norrlands sydligare skeppningsdistrikt. Denna jämförelse har givit vid handen, att råvarukostnaden vad sågverksdriften beträffar ofta hållit sig lägre i övre Norrbottens öppna marknad än i distrikten Piteå—Härnösand och därmed kompenserat den merkostnad i utfrakt, som belastar Norrbottensågarna gentemot exempelvis de i Härnösandsdistriktet belägna. Vad åter cellulosatillverkningen angår, uppvägas de merkostnader, framför allt bestående av högre infrakter för vissa förbrukningsartiklar, som betunga driften vid Karlsborg, av lägre råvarukostnader och billigare vedpris. Däremot kan icke förnekas, att cellulosatillverkningen i Norrbotten har en påtaglig svårighet att räkna med vid försäljningen. Emellertid torde ett uppehållande av sågverks- och cellulosaindustri inom övre Norrbotten vara att föredraga framför en transport av råvaran till sydligare belägna industrier.

Med hänsyn till de sålunda påvisade allmänna betingelserna för industriell drift av ifrågavarande slag inom Kalixorten synes mig staten, som dels direkt tecknat aktier i Kalixbolaget till ett belopp av 2,398,500 kronor, dels ock för möjliggörande av aktieteckning i bolaget av enskilda tillhandahållit industri-föreningen ett lån, å vilket den 31 december 1933 återstod oguldet omkring 1,513,000 kronor i kapital och 76,000 kronor i förfallna räntor, bäst tillgodose sina ekonomiska intressen i företaget genom fortsatt drift vid dess anläggningar.

Frågan om ytterligare bistånd från statens sida för driftens uppehållande bör emellertid framför allt ses ur sociala synpunkter. Av de av arbetslöshetskommissionen lämnade uppgifterna framgår, att en omfattande arbetslöshet råder inom Nederkalix kommun. Ett nedläggande av bolagets verksamhet skulle självfallet i hög grad försvåra de rådande förhållandena. Då arbetslösheten för närvarande nått avsevärt större omfattning än vid tidpunkterna för statens tidigare ingripanden, synas mig de skäl, som förut lett till bistånd från statens sida, alltså kunna med oförminskad styrka åberopas. Beaktas bör jämväl att en ökad arbetslöshet givetvis skulle sträcka sina verkningar även till befolkningsgrupper, som icke direkt arbeta för bolagets räkning. I betraktande av kommunens under senare år sjunkande skatteunderlag torde med visshet kunna förutsägas, att en driftinställelse vid Karlsborgsverken skulle få mycket ödesdiga konsekvenser för kommunen i dess helhet samt för statsverket nödvändiggöra än längre gående åtgärder till hjälp åt det växande antalet arbetslösa.

Jag tillåter mig att i detta sammanhang erinra, att min företrädare i ämbetet vid övervägandet av de senast vidtagna stödåtgärderna framhållit, att man vid bedömandet av frågan om bistånd av statsmedel till bolaget icke borde bortse från det förhållandet att, om dåvarande priset förhållanden komme att förbli oförändrade under en längre tid, ytterligare förluster för bolaget icke torde kunna undgå. På grund av den stora betydelsen ur olika sociala synpunkter av rörelsens fortgång hade departementschefen, detta oaktat, kommit till den uppfattningen, att staten borde för Kalixbolaget möjliggöra att i ditillsvarande omfattning fortsätta verksamheten. De befarade förlusterna hava inträffat, men nuvarande konjunkturen ingiva av allt att döma förhoppningar om förbättrade resultat av bolagets rörelse.

I likhet med kommerskollegium och socialstyrelsen är jag av den uppfattningen, att förhållandena äro sådana, att det icke gives rådrum för mera ingående överväganden, enär risken för driftens inställande av brist på rörelsekapital synes överhängande. Jag nödgas därför nu inskränka mig till att föreslå åtgärd i syfte att tillgodose bolagets behov av dylikt kapital. Emellertid är det min avsikt att, så snart riksdagens beslut i denna del föreligger, inför Kungl. Maj:t framlägga förslag till en allsidig och sakkunnig utredning av frågan om förevarande industris upprätthållande och den medverkan från statens sida i olika hänseenden, som i fortsättningen kan befinnas böra ifrågakomma, därvid de riktlinjer, som antytts av 1933 års skogsindustrisakkunniga samt nyssnämnda ämbetsverk, skola beaktas. I samband därmed finner jag i hög grad påkallat, att, i anslutning till vad skogsindustrisakkunniga framhållit, det mycket otillfredsställande sätt, på vilket industriföreningen fullgjort sina förpliktelser gentemot statsverket, blir föremål för närmare undersökning i syfte att jämväl i detta avseende förutsättningar för ordnade förhållanden må uppnås.

Av det sagda framgår, att jag tillstyrker, att bolaget nu tilldelas lån av statsmedel för likviditetens återställande. Såsom framhållits hava de sakkunniga föreslagit, att lånesumman måtte fastställas till 1,500,000 kronor, i vilket be-

lopp inginge kostnaderna för vissa särskilt önskvärda nyanläggningar. Kommerskollegium och socialstyrelsen hava ifrågasatt, att kapitalförstärkningen icke skulle gå utöver det belopp, som oundgängligen erfordras för att tillgodose det omedelbara finansieringsbehovet, vilket av de sakkunniga beräknats till ett belopp av 1,290,000 kronor. Enligt min mening tala vägande skäl för att lånebeloppet i enlighet med de sakkunnigas, av skogsindustrisakkunniga och länsstyrelsen i Norrbottens län tillstyrkta förslag fastställas till 1,500,000 kronor.

Beträffande förräntnings- och amorteringsvillkor synes det böra ankomma på Kungl. Maj:t att fatta beslut. Likaledes torde Kungl. Maj:t böra hava att pröva säkerheterna för det ifrågasatta lånet.

För beredande av medel för ändamålet torde anslag böra anvisas å nästkommande års riksstat. Finansieringen synes böra ske genom ett anslag, som anvisas såsom kapitalökning å fonden för låneunderstöd. Anslaget torde böra erhålla reservationsanslags natur. Med hänsyn bland annat till vad statskontoret anfört angående beskaffenheten av de hypotek, som skulle läggas såsom säkerhet för ifrågavarande lån, har jag, efter samråd med chefen för finansdepartementet, ansett mig böra föreslå, att anslaget anvisas att utgå av skattemedel.

Under hänvisning till vad jag nu anfört och under framhållande av att proposition i ärendet jämlikt § 54 riksdagsordningen läser kunna avlätas, utan hinder av att den för propositioners avlämnande till riksdagen i allmänhet stadgade tid gått till ända, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva att till stöd åt Kalix träindustriaktiebolag må på de villkor, som av Kungl. Maj:t bestämmas, utlämnas ett lån å 1,500,000 kronor,

dels ock bland utgifter för kapitalökning under rubrik »Statens utlåningsfonder: Fonden för låneunderstöd» för sagda ändamål för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag, att utgå av andra statsinkomster än lånemedel,
av kronor 1,500,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

R. Vinell.